

Jakość procesu dydaktycznego i ocena jego efektów.

**Zasady organizacji seminariów oraz egzaminów
dyplomowych**

**Raport Komisji ds. Jakości Kształcenia
Wydziału Stosowanych Nauk Społecznych
(rok akademicki 2016/17)**

Autorzy:

**Joanna Rajchert (Instytut Psychologii)
Jolanta Zozula (Instytut Profilaktyki Społecznej i Pracy Socjalnej)
Mateusz Radzki (Instytut Filozofii i Socjologii)**

Spis treści

Jakość procesu dydaktycznego i ocena jego efektów.....	1
Zasady organizacji seminariów oraz egzaminów dyplomowych.....	1
Raport Komisji ds. Jakości Kształcenia Wydziału Stosowanych Nauk Społecznych (rok akademicki 2016/17)	1
1. Wprowadzenie	5
2. Metodyka badań	6
2.1. Cele badania	6
2.2. Procedura badawcza.....	6
2.3. Charakterystyka badanych	7
2.3.1. Seminarzyści WSNS	7
2.4. Uwagi o statystycznej analizie wyników	9
3. Zasady organizacji seminariów oraz egzaminu dyplomowego w opinii seminarzystów WSNS	9
3.1. Ocena zasad wyboru oraz organizacji seminariów na Wydziale Stosowanych Nauk Społecznych	9
3.2. Ocena prowadzenia seminariów na Wydziale Stosowanych Nauk Społecznych w opinii studentów	13
3.3. Ocena seminariów w opinii studentów WSNS	22
3.4. Stosunek studentów WNS do egzaminu dyplomowego	24
3.5. Podsumowanie głównych wyników badań	25
4. Rekomendacje na podstawie ocen seminarzystów	28
5. Zasady organizacji seminariów oraz egzaminów dyplomowych w opinii nauczycieli akademickich będących promotorami prac dyplomowych na Wydziale Stosowanych Nauk Społecznych	27
5.1. Wyniki wywiadów w Instytucie Psychologii.....	30
5.2. Wyniki wywiadów w Instytucie Profilaktyki Społecznej i Pracy Socjalnej.....	36
5.3. Wyniki wywiadów w Instytucie Filozofii i Socjologii.....	42
6. Rekomendacje na podstawie wywiadów z promotorami	46

1. Wprowadzenie

Zgodnie z harmonogramem prac Uczelnianego Zespołu ds. Wewnętrznego Systemu Zapewnienia Jakości Kształcenia w APS, w roku akademickim 2016/2017 przewidziano między innymi:

- Analizę zasad organizacji seminariów dyplomowych;
- Ocenę realizacji seminariów prowadzonych na Wydziale Stosowanych Nauk Społecznych;
- Analizę zasad organizacji egzaminów dyplomowych na Wydziale Nauk Społecznych (WSNS);

W związku z tak zakrojonymi celami, badaniami objęto seminarzystów Wydziału Stosowanych Nauk Społecznych APS, którzy w roku akademickim 2016/2017 winni złożyć pracę dyplomową i przystąpić do egzaminu dyplomowego.

Badaniami objęto także promotorów prac dyplomowych WSNS.

Raport sporządzili pracownicy Komisji ds. Jakości Kształcenia na Wydziale Stosowanych Nauk Społecznych APS.

2. Metodyka badań

2.1. Cele badania

W obrębie badania poświęconego analizie zasad organizacji seminariów oraz egzaminu dyplomowego w opinii seminarzystów Wydziału Nauk Pedagogicznych sformułowano następujące pytania badawcze:

1. Jak seminarzyści i promotorzy WSNS oceniają zasady zapisu na seminaria dyplomowe?
2. Jak seminarzyści i promotorzy WSNS oceniają zasady wyboru promotorów?
3. Jak seminarzyści WSNS oceniają sposób prowadzenia seminariów przez ich promotorów oraz jaki sposób promotorzy prowadzą seminaria?
4. Czy seminarzyści WSNS znają zasady organizacji egzaminu dyplomowego obowiązującego w APS i jaki jest ich stosunek wobec niego oraz jak owe kwestie oceniają promotorzy?

2.2. Procedura badawcza

2.2.1. Ocena zasad organizacji seminariów oraz egzaminów dyplomowych przez seminarzystów WSNS

Badaniami objęto studentów będących aktywnymi seminarzystami WSNS, którzy w roku akademickim 2016/2017 winni złożyć pracę dyplomową i przystąpić do egzaminu dyplomowego. Badania przeprowadzono w okresie od kwietnia do lipca 2017, to jest w ostatniej fazie pisania prac dyplomowych, tuż przed przystąpieniem studentów WSNS do egzaminu dyplomowego. Podyktowane było to chęcią poznania opinii studentów WSNS w oparciu o niemal w całości ukończony cykl kształcenia w ramach Akademii Pedagogiki Specjalnej.

Przeprowadzone badania miały charakter sondażu diagnostycznego. Na potrzeby badania sporządzono kwestionariusz ankiety dedykowany do aktywnych seminarzystów. Składał się on z szeregu pytań zamkniętych podzielonych na poszczególne obszary tematyczne. Po każdym bloku pytań, studenci WSNS mogli zgłaszać swoje uwagi i sugestie w formie wypowiedzi otwartych.

Badania studentów miały charakter zdalny. Badaniem objęto jedynie aktywnych uczestników seminariów, którzy w semestrze letnim roku akademickiego 2016/2017 powinni złożyć prace dyplomowe oraz przystąpić do egzaminu dyplomowego. Badaniem objęto wszystkich tego typu, aktywnych uczestników seminariów stacjonarnych oraz niestacjonarnych studiów I oraz II stopnia na kierunkach: psychologia, socjologia i praca socjalna, prowadzonych na Wydziale Stosowanych Nauk Społecznych APS. Narzędzia badawcze dostarczano nauczycielom akademickim – promotorom - którzy w danym roku akademickim prowadzili takowe seminaria z prośbą o pomoc w realizacji badania. Promotorzy wybranych seminariów byli proszeni o przeprowadzenie badania w ramach prowadzonych przez siebie seminariów i zwrot wypełnionych przez studentów ankiet do członków Komisji ds. Jakości Kształcenia na Wydziale Stosowanych Nauk Społecznych APS. W tym miejscu członkowie komisji, chcieliby złożyć podziękowania wszystkim nauczycielom akademickim, za pośrednictwem których zrealizowano badania, będące przedmiotem niniejszego opracowania.

2.3. Charakterystyka badanych

2.3.1. Seminarzyści WSNS

W badaniu wzięło udział łącznie 70 spośród 347 studentów będących uczestnikami seminariów, które w semestrze letnim roku akademickiego 2016/2017 powinny zakończyć się złożeniem pracy dyplomowej oraz przystąpieniem do egzaminu dyplomowego. Oznacza to, że poziom realizacji próby wyniósł zaledwie 20,2%.

Odsetek studentów, którzy wzięli udział w badaniu jest bardzo niski, co nakazuje traktować dane przedstawione w niniejszym raporcie ze szczególną ostrożnością, Niski *response rate* stanowi istotne ograniczenie badania i utrudnia wnioskowanie o skali badanych procesów.

Generalnie w badaniu wzięło udział 35 (50%) studentów kierunku psychologia, 32 (45,7%) studentów kierunku praca socjalna i 3 (4,3%) studentów kierunku socjologia. Studenci studiów pierwszego stopnia stanowili 45,7% (n = 32), podczas gdy studenci studiów drugiego stopnia 4,3% (n = 3) próby. Większość studentów stanowili seminarzyści studiów stacjonarnych 98,6% (n = 69). W badanej próbie znalazła się tylko jedna osoba ze studiów niestacjonarnych (psychologia). W tabeli 1 zaprezentowano liczebności studentów, którzy wzięli udział w badaniu w podziale na kierunki, poziomy i tryby studiów.

Tabela 1. Charakterystyka uczestników badania ze względu na kierunek, tryb oraz poziom studiów

Kierunek studiów	Forma studiów	Poziom studiów			Ogółem
		Jednolite magisterskie (rr)	I stopień (rr)	II stopień (rr)	
Psychologia	Stacjonarne	34 (37,8%)	---	---	34
	Niestacjonarne	1 (1%)	---	---	1
Praca socjalna	Stacjonarne	---	32 (64%)	---	32
	Niestacjonarne	---	0 (0%)	---	0
Socjologia	Stacjonarne	---	0 (0%)	3 (9,7%)	3
Ogółem		35	32	3	70

Legenda: (rr) *response rate* – poziom realizacji próby, --- oznacza że tego typu studia nie są prowadzone

Jak widać odsetki realizacji próby zawierały się w przedziale od 1 do 64%. Przede wszystkim uzyskano tylko 3 ankiety z kierunku socjologia, co stanowi 9,7% realizacji próby. Nie udało się też uzyskać danych od studentów studiów niestacjonarnych. Wydaje się, że niski odsetek zwrotów może być powodowany czasem realizacji badania, który przypadł na koniec roku akademickiego, a co szczególnie ważne dla niniejszego opracowania, czas finalizowania prac studentów nad pisanem prac dyplomowych. Członkowie komisji wychodzili z założenia, że badania realizowane tuż przed zakończeniem seminarium, a więc tuż przed złożeniem pracy dyplomowej i przystąpieniem do egzaminu dyplomowego mogą dostarczyć wartościowych i jednocześnie wyczerpujących informacji na temat całości tego procesu. Niski odsetek zwrotu, może wskazywać, że być może było to założenie błędne.

Ze względu na niewielki odsetek uczestników badania reprezentujących poszczególne kierunki, tryby oraz poziomy studiów zdecydowano, że wszelkie analizy stanowiące podstawę niniejszego opracowania będą prezentowane jedynie w stosunku do wszystkich ($n = 70$) studentów WSNS, to jest bez uwzględniania podziału na poszczególne kierunki studiów.

2.4. Uwagi o statystycznej analizie wyników

W badaniach studentów zastosowano między pięciostopniowe skale odpowiedzi na poszczególne pytania ankiety, gdzie 1 – oznaczało ocenę bardzo złą, 2 – ocenę złą, 3 – ocenę przeciętną, 4 – ocenę dobrą, a 5 – ocenę bardzo dobrą. Aby zwiększyć czytelność prezentacji oraz interpretacji danych zawartych w niniejszym raporcie zdecydowano się na wyliczanie średnich i odchyłeń standardowych odpowiedzi respondentów na poszczególne pytania ankiety. Autorzy raportu przyjęli następujące zasady interpretacji średnich:

- średnie z przedziału 1,00 – 1,50 – *ocena bardzo zła*,
- średnie z przedziału 1,51 – 2,50 – *ocena zła*,
- średnie z przedziału 2,51 – 3,50 – *ocena przeciętna*,
- średnie z przedziału 3,51 – 4,50 – *ocena dobra*,
- średnie z przedziału 4,51 – 5,00 – *ocena bardzo dobra*.

3. Zasady organizacji seminariów oraz egzaminu dyplomowego w opinii seminarzystów WSNS

3.1. Ocena zasad wyboru oraz organizacji seminariów na Wydziale Stosowanych Nauk Społecznych

Studenci raczej dobrze oceniają ($M = 3,73$; $SD = 1,20$) sposób wyboru promotora pracy dyplomowej a przeciętnie oceniają sposób zapisu na seminarium ($M = 3,39$; $SD = 1,21$) za pomocą systemu USOS (Tabela 2).

Większość studentów (58,5%) dobrze lub nawet bardzo dobrze ocenia sposób wyboru promotora pracy. Wydaje się, że wynika to w dużej mierze, z zadowolenia z dotychczasowej współpracy z promotorami. Ponadto uzasadnienia opinii studentów wskazują na kilka faktów w tym zakresie:

- Studenci uważają, że wybór promotora odbywa się za wcześnie t.j. już na pierwszym roku studiów (w przypadku studiów I stopnia). Na tym etapie edukacji studenci nie znają jeszcze wykładowców i nie mają zazwyczaj wybranego tematu pracy dyplomowej. Dlatego też wybór promotora często jest przypadkowy;

- Studenci uważają, że powinni mieć więcej szczegółowych informacji dotyczących promotora – jego doświadczenie w prowadzeniu prac dyplomowych, konkretne obszary zainteresowań itp.;
- Zbyt krótki czas na podjęcie przemyślanej decyzji odnośnie osoby promotora;
- Sposób wyboru promotora za pomocą systemu USOS wymusza sytuację „kto pierwszy ten lepszy”, co niejednokrotnie powoduje konflikty pomiędzy studentami.

Co drugi z seminarzystów (50%) dobrze lub nawet bardzo dobrze ocenia sposób zapisu na seminaria, przy czym 27,1% ocenia go źle lub bardzo źle. Uzasadnienia tych opinii wskazują, że:

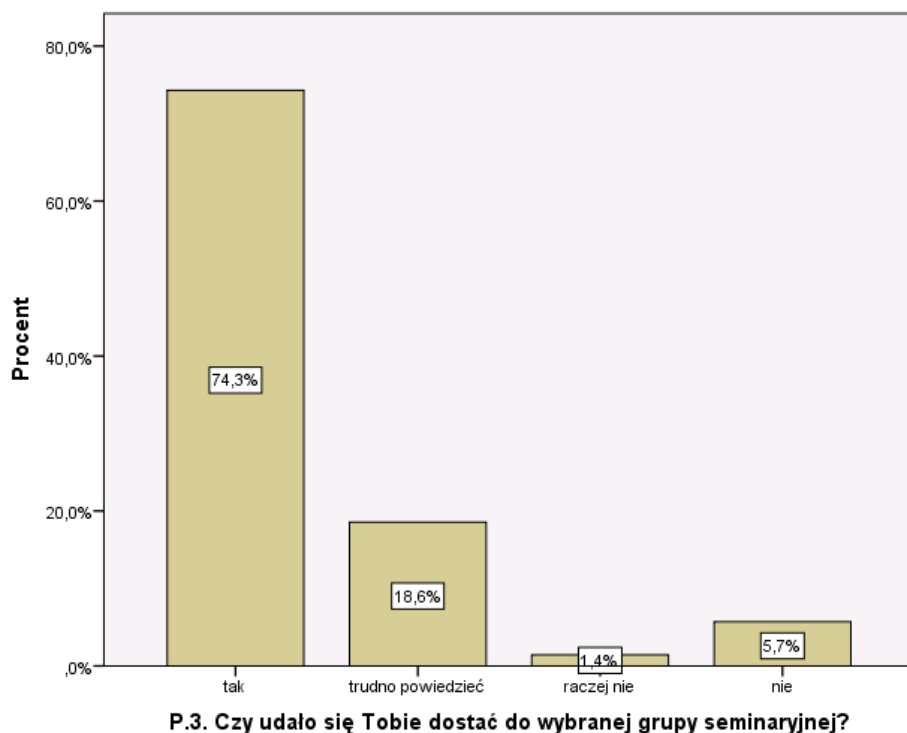
- System USOS jest czytelny i prosty w użyciu co ułatwia zapisywanie się na seminaria;
- Zasada rekrutacji „kto pierwszy ten lepszy” bardzo często uniemożliwia wybór najbardziej pożądanego promotora (w tym promotora ze studiowanej specjalności), ze względu na niewystarczającą liczbę miejsc;
- System USOS zawiesza się w sytuacji, gdy wiele osób jednocześnie się do niego loguje, co utrudnia zapisy na seminarium;
- Czas na zapisy jest zbyt krótki;
- Konieczność zapisu na seminaria od godzin porannych jest nietrafiona;
- Przyjęcie przy rejestracji zasady „kto pierwszy ten lepszy” jest niesprawiedliwe.

Tabela 2. Ocena zasad wyboru promotora pracy dyplomowej oraz zapisu na seminarium

Jak oceniasz:	Waga znaczenia:						
	M	SD	Bardzo źle (%)	Źle (%)	Przeciętne (%)	Dobrze (%)	Bardzo dobrze (%)
sposób wyboru promotora pracy dyplomowej w APS	3,73	1,22	2,9	17,1	21,4	21,4	37,1
sposób zapisu na seminarium w USOS na APS	3,39	1,21	5,7	21,4	22,9	28,6	21,4

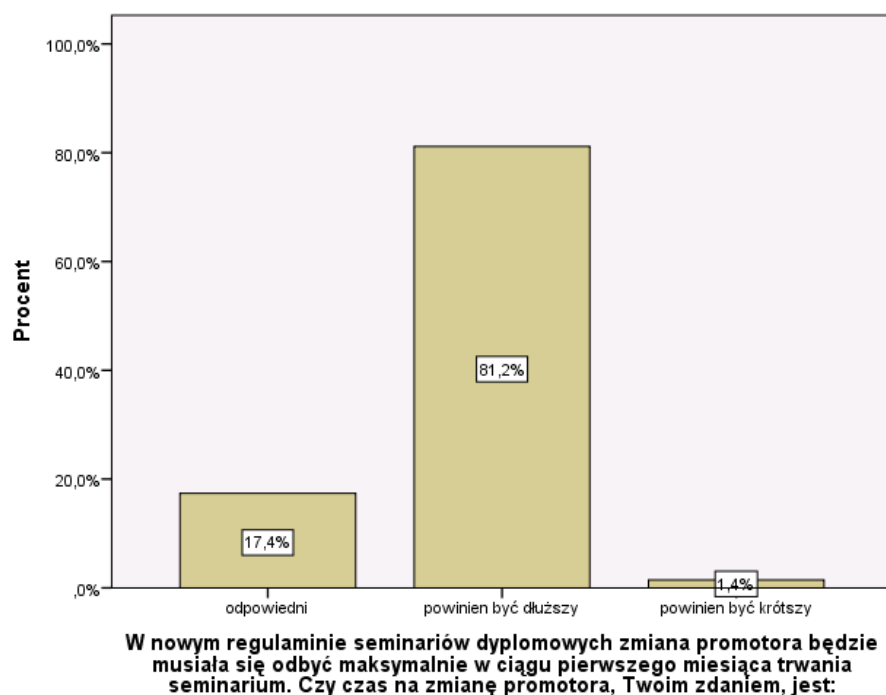
Legenda: Do wyliczenia średnich przyjęto następujący sposób kodowania danych: bardzo źle – 1pkt, źle – 2pkt, przeciętnie – 3pkt, dobrze – 4pkt, bardzo dobrze – 5pkt.

Zdecydowanej większości respondentów (74,3%) udało się zapisać do wybranej wcześniej grupy seminaryjnej, podczas gdy nie udało się to zaledwie 5,7% osób. Szczegóły z tego zakresu prezentuje wykres 1.

Wykres 1. Skuteczność wyboru grupy seminaryjnej

Seminarzyści byli również pytani o możliwości zmiany promotora w świetle nowego regulaminu seminariów dyplomowych. Zgodnie z nim, zmiana promotora powinna odbyć się w ciągu pierwszego miesiąca od rozpoczęcia seminarium. **W opinii przeważającej większości badanych seminarzystów (81,2%) miesięczny termin na zmianę promotora jest zbyt krótki. Tylko 17,4% ankietowanych wyraża opinię, że czas ten jest odpowiedni.** Natomiast pojedyncze osoby (1,4%) są zdania, że przewidziany w regulaminie seminariów dyplomowych termin powinien być krótszy. Szczegóły prezentuje wykres 2.

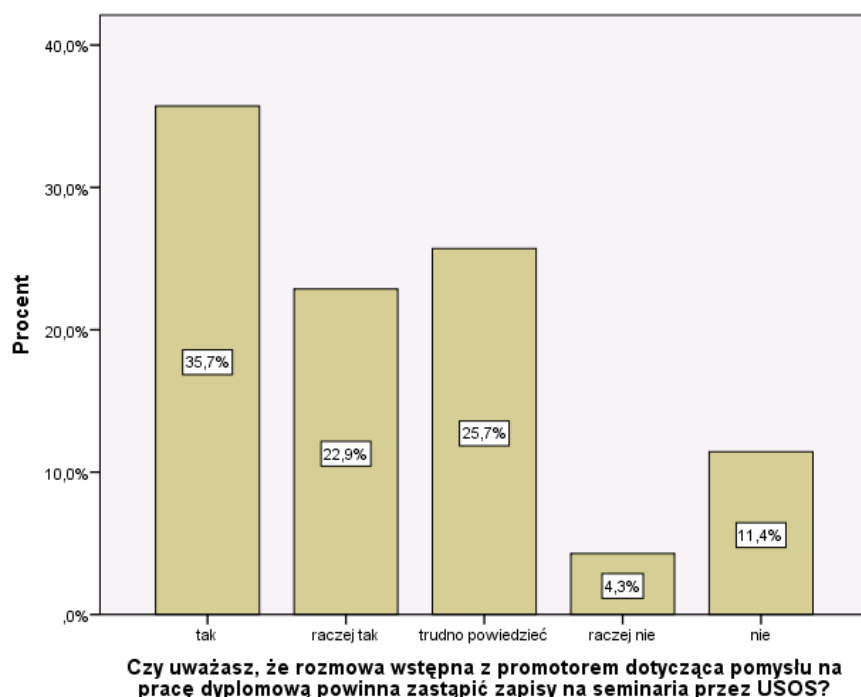

Wykres 2. Opinie seminarzystów na temat proponowanego czasu na zmianę promotora.

Seminarzyści uzasadniają wydłużenie miesięcznego terminu na zmianę promotora w momencie rozpoczynania seminarium tym, że bardzo często nie znają go osobiście w momencie zapisywania się na seminarium. Wynika to z faktu, że nie mieli z nim wcześniej żadnych zajęć dydaktycznych. Zatem, przed ewentualną zmianą seminarium, chcieli by mieć możliwość poznania swojego promotora, jego oczekiwań, stylu pracy oraz bliżej zaznajomić się z preferowaną przez niego problematyką prac dyplomowych. Studenci uważają, że w ciągu miesiąca nie są w stanie ocenić, jak będzie wyglądała współpraca z promotorem w zakresie opracowywania konkretnego tematu pracy dyplomowej. Wnioskując o wydłużenie terminu na zmianę promotora seminarzyści zaproponowali konkretne rozwiązania: termin trzymiesięczny albo do zakończenia pierwszego semestru seminarium.

Wśród studentów WSNS zdania na temat znaczenia wstępnej rozmowy z promotorem dotyczącej pomysłu na pracę dyplomową są podzielone: 35,7% ankietowanych seminarzystów uważa, że rozmowa taka powinna zastąpić zapisy na seminaria przez USOS, ale 11,4% badanych jest przeciwna takiemu pomysłowi. Pozostałe osoby nie mają sprecyzowanego zdania w tym zakresie (wykres 3). Uzasadnienia opinii studentów na ten temat również są bardzo zróżnicowane. Zwolennicy proponowanego rozwiązania uważają, że pozwalałoby ono poznać osobiście potencjalnego promotora, obszar jego

zainteresowań i sposób prowadzenia seminariów. Rozmowa pozwoliłaby zweryfikować, czy dany promotor zgodziłby się prowadzić pracę na zaproponowany przez studenta temat, co zapobiegałoby konieczności zmiany promotora już po rozpoczęciu seminarium. Przeciwnicy rozmowy wstępnej z promotorem podnoszą natomiast, że takie rozwiązanie wprowadziłoby niepotrzebny chaos, gdyż „seminaria są jasno opisane na stronie, każdy może się zapisać oraz wybrać to, co go interesuje”. Pewna grupa badanych jest natomiast zdania, że powinno się utrzymać zapisy na seminarium przez system USOS umożliwiając jednocześnie (fakultatywnie) rozmowę wstępną z promotorem osobom zainteresowanym.

Wykres 3. Opinie studentów WSNS na temat sposobu wyboru promotora i zapisu na seminarium

3.2. Ocena prowadzenia seminariów na Wydziale Stosowanych Nauk Społecznych w opinii studentów

Studenci dobrze oceniają sposób organizowania seminariów w zakresie: regulaminu prowadzenia prac dyplomowych ($M = 3,76$; $SD = 0,92$), a przeciętnie w zakresie wyznaczania terminów seminarium ($M = 3,25$; $SD = 1,12$) oraz wielkości grup seminaryjnych ($M = 3,54$; $SD = 1,11$), por. Tabela 3.

Większość seminarzystów (64,7%) dobrze lub nawet bardzo dobrze ocenia regulamin prowadzenia prac dyplomowych. Analogiczne zdanie na temat terminów realizacji

seminarium ma niespełna połowa ankietowanych (42%). Natomiast wielkość grup seminaryjnych pozytywnie ocenia 55,7% seminarzystów. Organizację seminariów dyplomowych na poszczególnych płaszczyznach negatywnie (wystawiając oceny złe lub bardzo złe) oceniło: regulamin prowadzenia prac dyplomowych (10,3%); wyznaczanie terminu seminarium (26,1%); wielkość grupy seminaryjnej (18,6%).

Uzyskane wyniki ilościowe w zakresie oceny regulaminu seminarium dyplomowego wydają się mało kompatybilne z ich uzasadnieniem, z którego wynika, że duża grupa badanych nie zna jego treści a niektóre osoby nie wiedzą nawet, że istnieje taki dokument. Osoby pozytywnie oceniające ten dokument uważają, że jest on czytelny i zrozumiały, chociaż niektóre punkty wymagałyby doprecyzowania. Seminarzyści, którzy mają odmienne zdanie podnosili głównie, że regulamin nie jest aktualizowany przez co są rozbieżności pomiędzy jego treścią a informacjami uzyskiwanymi od promotora.

Uzasadniając ocenę terminów seminariów dyplomowych studenci wskazywali głównie na zbyt późne godziny zajęć, kilkugodzinne okienka pomiędzy zajęciami a seminarium oraz kolizję godzin seminarium z pracą zarobkową. Osoby pozytywnie oceniające terminy spotkań seminaryjnych podkreślały, że dzięki późniejszym, stałym godzinom nie miały problemu z uczestnictwem w zajęciach. Seminarzyści wskazywali ponadto, że mieli możliwość indywidualnych spotkań z promotorem poza wyznaczonymi godzinami seminarium.

W uzasadnieniu ocen dotyczących wielkości grupy seminaryjnej studenci podkreślali, że ich zdaniem im mniejsza grupa, tym lepsza i bardziej owocna praca z promotorem. Liczne grupy seminaryjne powodują, że promotor nie jest w stanie poświęcić każdemu seminarzyście wystarczającej ilości czasu, dłuższe oczekiwane na odpowiedź mailową, wydłużenie terminów sprawdzania prac. Studenci sugerują, by grupy seminaryjne liczyły nie więcej niż 10-12 osób.

Tabela 3. Ocena sposobu organizowania seminariów

Jak oceniasz sposób organizowania seminarium w APS w zakresie:			Waga znaczenia:				
	M	SD	Bardzo złe (%)	Źle (%)	Przeciętne (%)	Dobrze (%)	Bardzo dobrze (%)
regulaminu prowadzenia prac dyplomowych	3,76	0,92	0,0	10,3	25,0	42,6	22,1
wyznaczania terminu seminarium	3,25	1,12	5,8	20,3	31,9	27,5	14,5
wielkości grupy seminaryjnej	3,54	1,11	4,3	14,3	25,7	34,3	21,4

Legenda: Do wyliczenia średnich przyjęto następujący sposób kodowania danych: bardzo źle – 1pkt, źle– 2pkt, przeciętnie – 3pkt, dobrze – 4pkt, bardzo dobrze – 5pkt.

Seminarzyści dobrze oceniają pomoc i zaangażowanie promotorów w zakresie: wyszukiwania literatury i opracowania wiedzy dotyczącej analizowanego tematu pracy ($M = 3,86$; $SD = 1,31$), metodologicznych ustaleń dotyczących prowadzonych badań ($M = 4,03$; $SD = 1,24$) oraz motywowania do terminowego tworzenia kolejnych części pracy ($M = 3,87$; $SD = 1,39$), (Tabela 4).

Większość seminarzystów dobrze lub nawet bardzo dobrze ocenia wsparcie promotorów w zakresie wyszukiwania literatury (67,2%), w zakresie metodologicznych wskazówek dotyczących realizacji badań (76,8%) oraz w zakresie motywowania do pisania kolejnych części pracy (71%). Analogicznie osób niezadowolonych ze wsparcia swojego promotora, oceniających je źle lub bardzo źle jest: 17,2%; 14,4%; 21,7%.

Studenci pozytywnie oceniający pomoc promotora w wyszukiwaniu literatury do przygotowania pracy dyplomowej podkreślali zaangażowanie, kompetencje, wiedzę, chęć pomocy i wsparcia. Negatywne opinie spowodowane były brakiem jakiegokolwiek wsparcia, długim oczekiwaniem na odpowiedzi na pytania zadane promotorowi drogą mailową oraz „walkę” o wszelką pomoc.

Pozytywne opinie seminarzystów w zakresie metodologicznych ustaleń dotyczących prowadzenia badań były następujące:

- jasne przedstawienie metodologii badań
- omawianie indywidualnych metod i technik badawczych do poszczególnych tematów prac
- dobre wytłumaczenie wątpliwości.

Negatywne oceny spowodowane były brakiem jakiegokolwiek pomocy czy wsparcia w tym zakresie.

Bardzo dobre i dobre oceny terminowego oddawania do sprawdzenia poszczególnych części pracy uzasadniane były w następujący sposób:

- określenie konkretnego terminu oddania określonego fragmentu pracy jest motywacją dla seminarzysty
- systematyczne sprawdzanie poszczególnych fragmentów pracy przez promotora daje pewność, że pisze się ją poprawnie, zgodnie z jego oczekiwaniami a także zapobiega sytuacjom, że cała praca będzie niepoprawna
- szybkie sprawdzanie poszczególnych fragmentów „nie blokuje” studenta w dalszej pracy.

W uzasadnieniach pojawiały się także opinie, że promotor nie ustalał żadnych terminów, przyjmował tylko gotowe prace bez wcześniejszego sprawdzania ich fragmentów, kilkakrotnie przekładanie terminów oddania sprawdzonych prac.

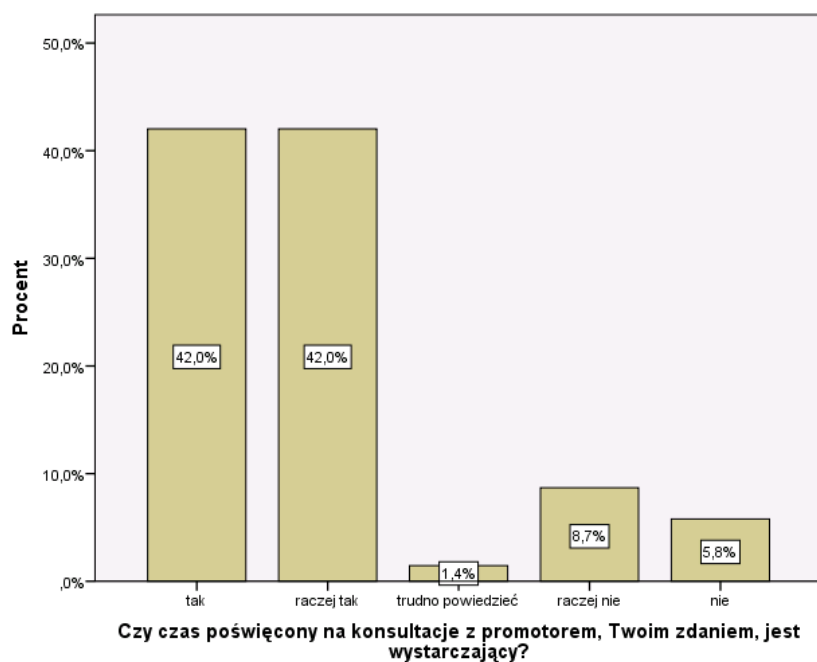
Tabela 4. Ocena zaangażowania promotora

Jak oceniasz zaangażowanie Twojego promotora w udzielaniu Tobie wsparcia w zakresie:			Waga znaczenia:				
	M	SD	Bardzo źle (%)	Źle (%)	Przeciętne (%)	Dobrze (%)	Bardzo dobrze (%)
wyszukiwania i analizowania wiedzy w opracowywanym temacie	3,86	1,31	8,6	8,6	15,7	22,9	44,3
metodologicznych ustaleń dotyczących prowadzonych badań	4,03	1,24	7,2	7,2	8,7	29,0	47,8
terminowego oddawania do sprawdzenia poszczególnych części pracy	3,87	1,39	10,1	11,6	7,2	23,2	47,8

Legenda: Do wyliczenia średnich przyjęto następujący sposób kodowania danych: bardzo źle – 1pkt, źle – 2pkt, przeciętnie – 3pkt, dobrze – 4pkt, bardzo dobrze – 5pkt.

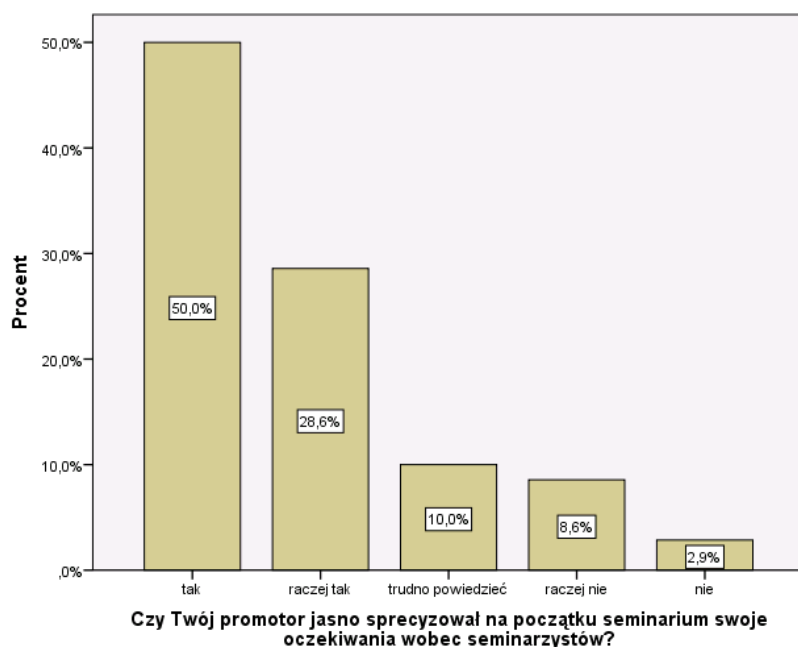
Na krótki czas oczekiwania na uwagi promotorów wskazują kolejne odpowiedzi badanych studentów. Zgodnie z nimi **seminarzyści oczekują przeciętnie na uwagi swoich promotorów niewiele ponad pięć dni ($M = 5,11$; $SD = 5,52$). Najczęściej wskazywanym czasem niezbędnym na uzyskanie komentarzy promotora jest jeden tydzień. Średnio na odpowiedź oczekują od 1 dnia do 3 tygodni.**

Zdecydowana większość seminarzystów wskazuje, że czas poświęcany im przez promotorów na konsultacje jest wystarczający (wykres 4). Twierdzi tak aż 84% badanych studentów. Zaledwie 14,5% badanych studentów uważa, że czas przeznaczony na konsultacje z promotorem jest zbyt krótki.

Wykres 4. Czas na konsultacje z promotorem.

Zdecydowana większość seminarzystów (78,6%)¹ wskazuje, że już na początku seminarium ich promotor jasno sprecyzował wobec nich swoje oczekiwania (wykres 5).

Wykres 5. Formułowanie oczekiwań promotorów wobec seminarzystów

¹ Odpowiedzi „tak” i „raczej tak”.

W opinii zdecydowanej większości badanych seminarzystów, ich promotorzy oczekiwali samodzielności zakresie: konstruowania tematu pracy (91,5%), konstruowania spisu treści (94,2%), pisania pracy (97,1%), wyszukiwania i doboru literatury (84%), konstruowania oraz wyszukiwania narzędzi badawczych (72,9%), docierania do grupy badawczej (95,6%), analizy pozyskanych danych (84,1%), systematyczności w uczęszczaniu na seminarium (45,6%), systematyczności w oddawaniu do sprawdzenia kolejnych rozdziałów pracy (58,6%), realizacji odpowiedniej ilości materiału w każdym semestrze seminarium (54,3%). Jednakże niepokojący wydaje się fakt, że pewna, choć nieliczna (8,6%), grupa seminarzystów wyraziła opinię, że promotor nie ma wobec nich żadnych oczekiwań (Tabela 5).

W uzasadnieniach ustnych studenci jasno wskazują, że promotorzy oczekiwali samodzielności w pisaniu pracy. Jednakże w razie potrzeby służyli seminarzystom pomocą np. w doborze narzędzi badawczych, wyjaśnieniu wątpliwości. Badani podkreślali, że można było do promotora zgłosić się z każdym problemem. **Opinie seminarzystów wyraźnie wskazują na to, że promotorzy oczekiwali od nich systematyczności w pisaniu pracy dyplomowej.**

Tabela 5. Oczekiwania promotorów

Czy Twój promotor:	Waga znaczenia:						
	M	SD	Nie (%)	Raczej nie (%)	Trudno powiedzieć (%)	Raczej tak (%)	Tak (%)
oczekuje samodzielności w konstruowaniu tematu pracy?	4,36	0,76	0,0	4,3	4,3	42,9	48,6
oczekuje samodzielności w konstruowaniu spisu treści pracy?	4,52	0,66	0,0	1,4	4,3	34,8	59,4
oczekuje samodzielności w pisaniu pracy?	4,69	0,53	0,0	0,0	2,9	25,7	71,4
oczekuje samodzielności w zakresie wyszukiwania i doboru literatury?	4,20	0,93	1,4	5,8	8,7	39,1	44,9
oczekuje samodzielności w konstruowaniu/wyszukiwaniu narzędzi badawczych?	4,01	1,14	4,3	7,1	15,7	28,6	44,3
oczekuje samodzielności w pozyskiwaniu grupy badawczej?	4,67	0,56	0,0	0,0	4,3	24,6	71,0
oczekuje samodzielności w analizie pozyskanych danych?	4,23	0,89	0,0	7,2	8,7	37,7	46,4
oczekuje systematyczności w uczęszczaniu na seminarium?	3,09	1,39	16,2	23,5	14,7	26,5	19,1
oczekuje systematyczności oddawania kolejnych rozdziałów pracy do sprawdzenia?	3,54	1,34	11,4	11,4	18,6	28,6	30,0
oczekuje realizacji odpowiedniej ilości materiału w każdym semestrze?	3,54	1,36	10,0	14,3	21,4	20,0	34,3
nie ma żadnych oczekiwań	1,60	1,11	71,4	10,0	10,0	4,3	4,3

Do wyliczenia średnich przyjęto następujący sposób kodowania danych: nie – 1pkt, raczej nie – 2pkt, trudno powiedzieć – 3pkt, raczej tak – 4pkt, tak – 5pkt.

W opinii seminarzystów ich promotorzy w sposób adekwatny do sytuacji lub wręcz szczegółowy formułowali swoje oczekiwania wobec poszczególnych składowych prac dyplomowych. W opinii co drugiego z badanych seminarzystów, ich promotorzy adekwatnie do sytuacji formułowali swoje oczekiwania w zakresie: konstruowania tematu pracy (56,5%), konstruowania spisu treści (55,1%), pisania pracy (49,3%), wyszukiwania i doboru literatury (63,8%), konstruowania oraz wyszukiwania narzędzi badawczych (64,7%), docierania do grupy badawczej (61,8%), analizy pozyskanych danych (56,1%), systematyczności w uczęszczaniu na seminarium (59,4%), realizacji odpowiedniej ilości materiału w każdym semestrze seminarium (58%) (Tabela 6). **Uzasadniając swoje odpowiedzi studenci podkreślali, że promotorzy zazwyczaj formułują swoje oczekiwania jasno i precyzyjnie adekwatnie do swoich oczekiwań.**

Tabela 6. Sposób formułowania oczekiwań promotorów

Sposób formułowania oczekiwań promotora w zakresie:	Waga znaczenia:				
	Zbyt ogólnikowo (%)	Ogólnikowo (%)	Adekwatnie (%)	Szczegółowo (%)	Zbyt szczegółowo (%)
samodzielności w konstruowaniu tematu pracy	10,1	14,5	56,5	18,8	0,0
samodzielności w konstruowaniu spisu treści pracy	14,5	17,4	55,1	13,0	0,0
samodzielności w pisaniu pracy	10,1	15,9	49,3	24,6	0,0
samodzielności w zakresie wyszukiwania i doboru literatury	11,6	11,6	63,8	13,0	0,0
samodzielności w konstruowaniu/wyszukiwaniu narzędzi badawczych	8,8	14,7	64,7	11,8	0,0
samodzielności w pozyskiwaniu grupy badawczej	8,8	17,6	61,8	11,8	0,0
samodzielności w analizie pozyskanych danych	12,1	12,1	56,1	19,7	0,0
systematyczności w uczęszczaniu na seminarium	10,1	21,7	59,4	7,2	1,4
realizacji odpowiedniej ilości materiału w każdym semestrze	15,9	17,4	58,0	8,7	0,0

W opinii studentów ich promotorzy komunikują swoje oczekiwania z szacunkiem biorąc pod uwagę ich zdanie (94,3%) przy czym kulturalnie sugerują kierunki działania (85,7%). W uzasadnieniach ustnych studenci wskazują na wysoką kulturę osobistą swoich

promotorów. Podkreślają także miłą atmosferę spotkań, otwartość na pomysły i koncepcje seminarzystów, profesjonalizm oraz możliwość dyskusji (Tabela 7).

Tabela 7. Sposób komunikowania oczekiwań przez promotorów

W jaki sposób twój promotor komunikuje swoje oczekiwania:	Waga znaczenia:				
	Nie (%)	Raczej nie (%)	Trudno powiedzieć (%)	Raczej tak (%)	Tak (%)
krzyczy, nie słuchając, co mam do powiedzenia	95,7	2,9	0,0	0,0	1,4
zwraca się do mnie z szacunkiem, biorąc pod uwagę moje zdanie	0,0	1,4	4,3	21,4	72,9
kulturalnie sugeruje mi jedynie kierunek działań, abym sam/a doszedł/szła do oczekiwanego przez promotora pomysłu	4,3	2,9	7,1	45,7	40,0

Oczekiwania promotorów wobec seminarzystów są przez nich egzekwowane przede wszystkim poprzez przekazywanie uwag i sugestii mających na celu spełnienie swoich oczekiwań (78,3%), poprzez konstruktywną krytykę (67,1%), poprzez systematyczną kontrolę postępów w pisaniu pracy (62,9%). Ponadto promotorzy, w opinii seminarzystów, motywują ich do pracy poprzez wydłużanie czasu przeznaczanego na realizację ich oczekiwań (54,3%), dostarczanie dodatkowych materiałów ułatwiających pisanie pracy (50,7%), zaliczanie lub niezaliczenie seminarium (47,8%) oraz stosownie oceniania kształtującego (41,2%). Na podstawie powyższych opinii można stwierdzić, że promotorzy egzekwują swoje oczekiwania wobec studentów przede wszystkim poprzez przekazywanie uwag i sugestii pozwalających sprostać ich oczekiwaniom (Tabela 8).

Tabela 8. Sposób egzekwowania oczekiwań promotorów

W jaki sposób Twój promotor egzekwuje swoje oczekiwania wobec seminarzystów:	Waga znaczenia:						
	M	SD	Nie (%)	Raczej nie (%)	Trudno powiedzieć (%)	Raczej tak (%)	Tak (%)
poprzez zaliczenie lub niezaliczenie seminarium	3,26	1,44	18,8	10,1	23,2	21,7	26,1
poprzez systematyczną kontrolę postępów w pisaniu pracy	3,57	1,41	11,4	17,1	8,6	28,6	34,3
poprzez dostarczanie dodatkowych materiałów ułatwiających Ci pisanie pracy	3,14	1,47	17,4	24,6	7,2	27,5	23,2
poprzez przekazywanie uwag i sugestii mających na celu spełnienie jego oczekiwań	3,96	1,02	2,9	8,7	10,1	46,4	31,9
poprzez wydłużanie czasu przeznaczanego na realizację jego oczekiwań	3,47	1,16	7,1	12,9	25,7	34,3	20,0
poprzez konstruktywną krytykę	3,76	1,07	4,3	8,6	20,0	41,4	25,7
poprzez stosowanie oceniania kształtującego	3,19	1,26	10,3	20,6	27,9	22,1	19,1

Do wyliczenia średnich przyjęto następujący sposób kodowania danych: nie – 1pkt, raczej nie – 2pkt, trudno powiedzieć – 3pkt, raczej tak – 4pkt, tak – 5pkt.

Ze względu na fakt, że na różnych etapach zaawansowania prac dyplomowych seminarium może przybierać różne formy, zdecydowano się na określenie częstości występowania kilku z nich (Tabela 9). Odpowiedzi seminarzystów wskazały, że do najczęściej stosowanych form prowadzenia seminariów należą seminaria indywidualne (88,6%), które są organizowane w zależności od potrzeb studentów (78,5%). Co czwarty promotor, na określonych etapach zaawansowania prac, prowadzi seminaria cyklicznie, na których wymagana jest obecność wszystkich seminarzystów (24,3%), w trakcie których całe grupy seminaryjne są aktywizowane do pomocy lub omówienia poszczególnych koncepcji prac (22,9%). Stosunkowo rzadko stosowaną formą są publiczne prezentacje, w trakcie których studenci prezentują dotychczasowe efekty swoich prac (15,7%). Ponadto studenci wskazywali konsultacje mailowe, indywidualne spotkania z promotorem podczas dyżurów lub nawet poza nimi. Często wybieranym sposobem pracy z seminarzystami jest organizowanie grupowych spotkań w pierwszym okresie realizacji seminarium, podczas których przekazywana jest wiedza metodologiczna. Po wyborze i zaakceptowaniu tematów poszczególnych prac organizowane są indywidualne konsultacje. Jak widać promotorzy stosują różne metody prowadzenia seminariów dyplomowych, wypracowują własny system dostosowany do potrzeb seminarzystów.

Tabela 9. Sposób prowadzenia seminariów

W jaki sposób Twój promotor prowadzi seminarium dyplomowe:			Waga znaczenia:				
	M	SD	Nie (%)	Raczej nie (%)	Trudno powiedzieć (%)	Raczej tak (%)	Tak (%)
poprzez publiczną prezentację przez studentów dotychczasowych postępów w pisaniu pracy	1,84	1,34	61,4	18,6	4,3	5,7	10,0
poprzez aktywizowanie całej grupy do pomocy/omówienia koncepcji pracy każdego ze studentów	2,16	1,46	50,0	20,0	7,1	10,0	12,9
poprzez cykliczne, obowiązkowe seminaria ze wszystkimi studentami	2,26	1,44	45,7	18,6	11,4	12,9	11,4
poprzez seminaria organizowane jedynie w zależności od potrzeb studentów (ich postępów w pisaniu prac)	3,90	1,35	14,3	1,4	5,7	37,1	41,4
poprzez seminaria indywidualne	4,56	0,96	0,0	4,3	7,1	12,9	75,7

Do wyliczenia średnich przyjęto następujący sposób kodowania danych: nie – 1pkt, raczej nie – 2pkt, trudno powiedzieć – 3pkt, raczej tak – 4pkt, tak – 5pkt.

Na koniec tej części opracowania, przedstawiamy również opinie seminarzystów na temat procedury wyboru tematu prac dyplomowych (Tabela 10). **Opinie studentów na temat**

procedury wyboru tematu prac są zróżnicowane. W opinii seminarzystów przeważa pogląd, że student powinien mieć pełną samodzielność w wyborze tematu pracy (w obszarze zainteresowań promotora) ($M = 4,00$; $SD = 1,05$). Kolejną pozycję zajmuje pogląd, zgodnie z którym promotor winien jedynie nakierowywać studenta w doborze tematu pracy ($M = 3,84$; $SD = 1,16$). Na kolejnej pozycji uplasowała się opinia, iż student powinien mieć pełną samodzielność w wyborze tematu pracy (bez względu na obszar zainteresowań promotora) ($M = 3,64$; $SD = 1,22$). Najniższą oceną seminarzystów cieszą się rozwiązania, zgodnie z którymi student powinien mieć możliwość wyboru tematu pracy z listy tematów podanych przez promotora ($M = 2,92$; $SD = 1,35$) lub w których promotor sam określa temat pracy studenta ($M = 1,54$; $SD = 0,74$).

Tabela 10. Opinie na temat procedury wyboru pracy dyplomowej

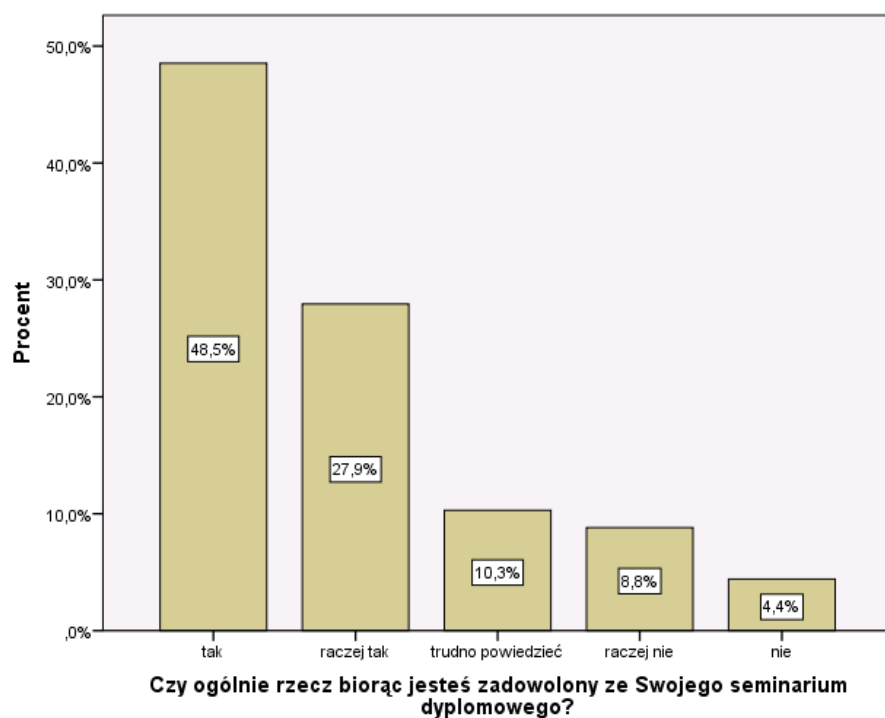
W jaki sposób powinna wyglądać procedura wyboru pracy dyplomowej:			Waga znaczenia:				
	M	SD	Nie (%)	Raczej nie (%)	Trudno powiedzieć (%)	Raczej tak (%)	Tak (%)
student powinien mieć pełną samodzielność w wyborze tematu pracy (bez względu na obszar zainteresowań promotora)	3,64	1,22	2,9	20,3	20,3	23,2	33,3
student powinien mieć pełną samodzielność w wyborze tematu pracy (w obszarze zainteresowań promotora)	4,00	1,05	2,9	5,9	19,1	32,4	39,7
student powinien mieć możliwość wyboru tematu pracy z listy tematów podanych przez promotora	2,93	1,35	17,4	26,1	18,8	21,7	15,9
promotor powinien nakierowywać studenta w odpowiednim, „samodzielnym” doborze tematu pracy	3,84	1,16	7,2	7,2	10,1	44,9	30,4
promotor sam powinien określić temat pracy studenta	1,54	0,74	59,4	29,0	10,1	1,4	0,0

Do wyliczenia średnich przyjęto następujący sposób kodowania danych: nie – 1pkt, raczej nie – 2pkt, trudno powiedzieć – 3pkt, raczej tak – 4pkt, tak – 5pkt.

□ *Odpowiedzi pozytywne należy rozumieć jako sumę odpowiedzi „tak” i „raczej tak”;*
odpowiedzi negatywne – jako sumę odpowiedzi „raczej nie” i „nie”

3.3. Ocena seminariów w opinii studentów WSNS

Studenci WSNS są ogólnie rzecz biorąc zadowoleni ze swoich seminariów dyplomowych. Prawie połowa z nich jest zadowolona (48,5%), a znaczna grupa jest raczej zadowolona (27,9%) ze swojego seminarium dyplomowego. Odsetek osób niezadowolonych lub raczej niezadowolonych nie przekracza 13,2%, por. wykres 6.

Wykres 6. Ocena zadowolenia z seminariów dyplomowych

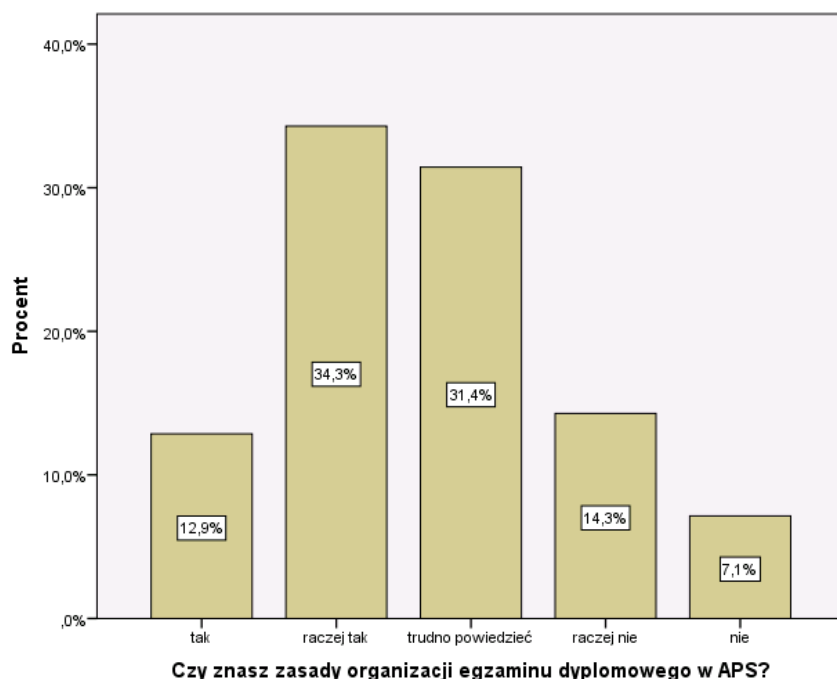
W trakcie seminariów studenci opanowywali stosunkowo proste czynności techniczne lub analityczne. Odpowiedzi seminarzystów wskazują, że najczęściej w trakcie seminariów nauczyli się prowadzić poszukiwania bibliograficzne (70%), analizować i opracowywać wyniki badań (65,7%), formatować i edytować pracę (60%) oraz wyciągać wnioski z badań (60%). Najrzadziej wskazywanymi odpowiedziami było projektowanie badań (52,9%), prowadzenie wywodu w języku naukowym (51,4%) oraz formułowanie problemów i hipotez badawczych (51,4%), Tabela 11.

Tabela 11. Czego seminarzyści nauczyli się w trakcie seminarium dyplomowego

W trakcie seminarium dyplomowego nauczyłam/em się:	Tak (%)	Nie (%)
prowadzić poszukiwania bibliograficzne	70,0	30,0
prawidłowo edytować i formatować pracę	60,0	40,0
prowadzić wywód teoretyczny i formułować myśli w języku naukowym	51,4	48,6
formułować problemy i hipotezy badawcze	51,4	48,6
projektować badania	52,9	47,1
analizować i opisywać wyniki badań	55,7	44,3
wyciągać wnioski z badań	60,0	40,0
straciłam/em dużo czasu i nic lub niewiele się nauczyłam/em	12,9	87,1
trudno powiedzieć czego się nauczyłam/em	18,6	81,4

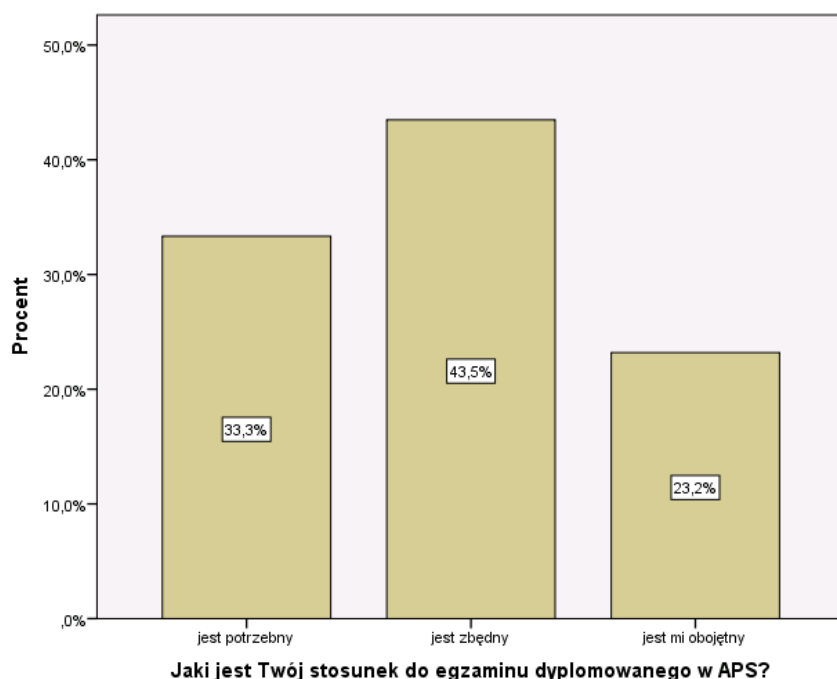
3.4. Stosunek studentów WNS do egzaminu dyplomowego

Prawie połowa studentów WNS twierdzi, że zna lub raczej zna zasady organizacji egzaminu dyplomowego (47,2). Niemal co czwarty student stwierdza, że są mu one obce (21,4%), wykres 7.

Wykres 7. Znajomość zasad egzaminu dyplomowego

Duża grupa studentów uważa, że egzamin dyplomowy jest zbędny (43,5%). Jedynie 33,3% studentów przekonanych jest, że egzamin dyplomowy jest potrzebny, wykres 8. W opinii studentów wystarczająca jest wiedza z zakresu pracy dyplomowej oraz średnia ocen, ponadto według studentów zagadnienia obejmują przedmioty, z których wiedza była już sprawdzana, nie ma więc potrzeby sprawdzania jej jeszcze raz. Studenci wskazują również na duży stres związany z egzaminem. Z drugiej strony studenci, którzy są zwolennikami egzaminu, argumentują, że samo napisanie pracy nie jest wystarczające, gdyż praca dotyczy konkretnego obszaru wiedzy, a w trakcie egzaminu sprawdzana jest wiedza z całego toku studiów. Jednak również w opinii tych studentów, którzy mają pozytywny stosunek do egzaminu dyplomowego, pytań na egzaminie jest za dużo, egzamin powinien być bardziej „okrojony”; pojawia się również przekonanie, że egzamin powinien dotyczyć raczej pracy dyplomowej, a nie całego kierunku.

Wykres 8. Stosunek seminarzystów do egzaminu dyplomowego

3.5. Podsumowanie głównych wyników badań

Generalnie rzecz biorąc studenci WSNS są zadowoleni ze swoich seminariów dyplomowych. Odsetek osób niezadowolonych lub raczej niezadowolonych nie przekracza 14%.

Studenci względnie dobrze oceniają ($M = 3,73$; $SD = 1,20$) sposób wyboru promotora pracy dyplomowej a nieco gorzej (przeciętnie) zapisu na seminarium ($M = 3,56$; $SD = 1,33$) za pomocą systemu USOS. Gdyby oceny te wyrazić w skali szkolonej, byłyby to 4- oraz 3+, a więc nie powinny one cieszyć, pomimo, że nieznaczna większość studentów (58,5%) dobrze lub nawet bardzo dobrze ocenia sposób wyboru promotora pracy, a równo połowa badanych dobrze lub nawet bardzo dobrze ocenia sposób zapisu na seminarium.

Mimo różnorodnych trudności z wyborem promotorów oraz zapisami na seminarium na jakie wskazują studenci, zdecydowanej większości z nich (74%) udaje się zapisać do wybranej grupy seminaryjnej.

Większość seminarzystów (81%) pytana o miesięczny termin przewidziany na zmianę promotora, od momentu rozpoczęcia seminarium wskazuje, że jest on zbyt krótki. Tylko 17% studentów wyraża opinię, że czas ten jest odpowiedni. Seminarzyści uzasadniają wydłużenie miesięcznego terminu na zmianę promotora w momencie rozpoczynania seminarium tym, że bardzo często nie znają go osobiście w momencie zapisywania się na seminarium. Wynika to

z faktu, że nie mieli z nim wcześniej żadnych zajęć dydaktycznych. Zatem, przed ewentualną zmianą seminarium, chcieli by mieć możliwość poznać swojego promotora, jego oczekiwania, styl pracy, oraz bliżej zaznajomić się z preferowaną przez niego problematyką prac dyplomowych.

Około 1/3 badanych (35%), wskazuje, że rozmowa wstępna z promotorem dotycząca pomysłu na pracę dyplomową powinna zastąpić zapisy na seminaria przez USOS, zaś tylko 11% studentów jest temu pomysłowi przeciwna. Uzasadnienia opinii studentów w tym zakresie są jednak bardzo zróżnicowane.

Studenci względnie dobrze oceniają sposób organizowania seminariów w zakresie: regulaminu prowadzenia prac dyplomowych (nieco ponad 3,5). Gorzej natomiast – na 3+ (przeciętnie) oceniają wyznaczanie terminów seminarium oraz wielkości grup seminaryjnych. W zakresie poszczególnych aspektów organizacji seminariów odsetki osób niezadowolonych, wystawiających oceny złe lub bardzo złe zawierają się w przedziale od 10 do 26% (termin seminarium). Niemal 20% badanych uważa, że grupy seminaryjne są za duże.

Seminarzyści dobrze lub prawie dobrze oceniają pomoc i zaangażowanie promotorów w zakresie: wyszukiwania literatury i opracowania wiedzy dotyczącej analizowanego tematu pracy, metodologicznych ustaleń dotyczących prowadzonych badań oraz motywowania do terminowego tworzenia kolejnych części pracy. Zdecydowana większość z nich jest zadowolona z realizacji seminariów w każdym z tych aspektów. Niezadowoleni ze wsparcia promotora stanowią 14 – 22% badanych (w zależności od aspektu wsparcia).

Wyniki badań wskazują, że przeciętny czas oczekiwania seminarzystów na uwagi od ich promotorów, odnośnie pisanych prac, wynosi niespełna 5 dni. Najczęściej wskazywanym czasem niezbędnym na uzyskanie komentarzy promotora dotyczących pracy dyplomowej jest jeden tydzień, przy czym połowa respondentów wskazuje, że uzyskuje uwagi promotorów w czasie 3 dni lub krótszym. Generalnie studenci zauważają, że czas odpowiedzi promotorów zależy od obszerności oddanych do konsultacji części pracy. Zgodnie zauważają, że w przypadku prostych pytań lub problemów mogą liczyć na komentarze promotorów niemal od ręki, w czasie od kilku minut do kilku godzin. Wynika to z kontaktu z promotorami za pomocą poczty elektronicznej oraz kontaktu telefonicznego. Wskazuje to na dobry i jednocześnie skuteczny model współpracy jaki wytworzyli promotorzy ze swoimi promotorami. W przypadku oddawania do sprawdzania całych części pracy, czas ten nieznacznie się wydłuża, niemniej trawa do kilku dni, na ogół do jednego tygodnia.

Zdecydowana większość seminarzystów (84%) wskazuje, że czas poświęcany im przez promotorów na konsultacje jest wystarczający.

Zdecydowana większość seminarzystów (79%) wskazuje, że już na początku seminarium ich promotorzy jasno sprecyzowali wobec nich swoje oczekiwania. W zdecydowanej większości opinii badanych seminarzystów, ich promotorzy oczekiwali samodzielności zakresie: konstruowania tematu pracy (92%), konstruowania spisu treści (94%), pisania pracy (97%), wyszukiwania i doboru literatury (84%), konstruowania oraz wyszukiwania narzędzi badawczych (73%), docierania do grupy badawczej (96%), analizy pozyskanych danych (84%). W nieco mniejszym stopniu promotorzy oczekiwali realizacji odpowiedniej ilości materiału w każdym semestrze seminarium (54%), systematyczności w oddawaniu do sprawdzenia kolejnych rozdziałów pracy (58%), systematyczności w uczęszczaniu na seminarium (46%). W zdecydowanej większości oczekiwania te były formułowane adekwatnie do sytuacji.

Studenci wskazują na wysoką kulturę osobistą swoich promotorów, którzy są bardzo kontaktowi w pracy z seminarzystami i cechują się umiejętnością ukierunkowywania ich pracy bez narzucania z góry swoich własnych pomysłów czy rozwiązań dotyczących prac dyplomowych. W opinii studentów ich promotorzy komunikują swoje oczekiwania z szacunkiem biorąc pod uwagę ich zdanie (94%) oraz kulturalnie sugerują kierunki działania (86%).

Oczekiwania promotorów wobec seminarzystów są przez nich egzekwowane przede wszystkim poprzez systematyczną kontrolę w pisaniu pracy (63%), poprzez przekazywanie studentom uwag i sugestii (78%) oraz konstruktywną krytykę dotychczasowych efektów ich pracy (67%). Promotorzy w szczególności są zorientowani na motywowanie seminarzystów do pisania kolejnych części pracy oraz ich analizę mającą na celu ich doskonalenie.

Opinie studentów na temat procedury wyboru tematu prac są zróżnicowane. W opinii seminarzystów przeważa jednak pogląd, że to promotorzy powinni mieć możliwość samodzielnego wyboru tematu pracy w obszarze zainteresowań promotora ($M = 4,00$; $SD = 1,05$), przy czym tylko nieznacznie słabiej reprezentowane są dwa sprzeczne wobec niego rozwiązania zgodnie z którymi promotor ma tylko nakierować studenta na temat (bez względu na obszar zainteresowań promotora) ($M = 3,84$; $SD = 1,16$) lub to że student powinien mieć pełną samodzielność w wyborze tematu pracy (bez względu na obszar zainteresowań promotora) ($M = 3,64$; $SD = 1,22$). Najniższą oceną seminarzystów cieszą się rozwiązania, zgodnie z którymi student powinien mieć możliwość wyboru tematu pracy z listy tematów podanych przez promotora ($M = 2,92$; $SD = 1,35$) lub w których promotor sam określa temat pracy studenta ($M = 1,54$; $SD = 0,74$).

Mniej niż połowa pytaných studentów twierdzi, że zna lub raczej zna zasady organizacji egzaminu dyplomowego (47%), a ponad 20% twierdzi, że ich nie zna. Około jedna trzecia studentów nie jest w stanie powiedzieć, czy zna, czy też nie zna zasad egzaminu.

Tylko jedna trzecia studentów WSNS uważa, że egzamin dyplomowy jest potrzebny (33,3%), podczas gdy 43% sądzi, że jest zbędny, ponieważ powoduje on dodatkowy stres, a wiedza była już weryfikowana w trakcie studiów. Nawet studenci, którzy są zwolennikami egzaminu uważają, że pytania na egzaminie powinny dotyczyć pracy dyplomowej.

4. Rekomendacje na podstawie ocen seminarzystów

W zakresie wyboru promotorów, proponuje się pozostanie przy obecnym systemie USOS. Celem usprawnienia dotychczasowego systemu wyboru promotorów należy: (i) zadbać o to aby na stronie internetowej uczelni znajdowały się aktualne opisy sylwetek naukowych poszczególnych pracowników naukowo-dydaktycznych, w szczególności zaś promotorów prac dyplomowych; (ii) zadbać o to, aby w opisie zgłaszanych do wyboru seminariów znajdowały się szczegółowe opisy wymagań promotorów wobec seminarzystów oraz proponowane przez nich zakresy tematyczne prac; (iii) informować studentów dokonujących wyboru promotorów o możliwości spotkania się z nimi w trakcie ich dyżurów, celem indywidualnych konsultacji dotyczących tematyki prac dyplomowych. Działania te winny być promowane z odpowiednim wyprzedzeniem, tak aby studenci mieli możliwość świadomego wyboru promotorów prac dyplomowych; (iv) należy zadbać o to, aby każda ze specjalności zapewniła studentom możliwość wyboru promotora.

W zakresie zapisu na seminaia, proponuje się pozostanie przy obecnym systemie USOS. Celem usprawnienia dotychczasowego systemu zapisu na seminaia należy: (i) rozważyć możliwość wydłużenia czasu zapisów na seminaia; (ii) należy odpowiednio nagłaśniać to wydarzenie, odpowiednio wcześniej przypominając studentom terminy zapisu na seminaia, oraz promować wagę oraz właściwą temu wydarzeniu kulturę akademicką tegoż wyboru; (iii) należy doskonalić stabilność informatyczną systemu USOS, tak aby nie dochodziło do jego zawieszania się, co może skutkować problemami w zapisywaniu się studentów na wybrane wcześniej seminaia. Należy dodać, że uwaga o niestabilności systemu USOS w zakresie zapisów na seminaia czy fakultety pojawia się w kolejnych raportach komisji od dłuższego już czasu. Być może także wprowadzenie zmian związanych ze wstępną rozmową „kwalifikacyjną” na seminarium spowodowałoby usprawnienie działania systemu.

W zakresie zmiany promotorów proponuje się pozostanie przy proponowanym, miesięcznym terminie zmiany promotora, do momentu rozpoczęcia seminarium. Przeprowadzone badania wskazują, że głównym powodem zmian promotorów, są nie tyle przyczyny merytoryczne, co interpersonalne. Innymi słowy, studenci wprost wskazują, że nie znają potencjalnych promotorów, ponieważ nie mieli z nimi żadnych zajęć dydaktycznych. Należy jednak dodać, że aż trzem czwartym seminarzystów udaje się zapisać do wybranej wcześniej grupy seminaryjnej, nie wiemy jednak czy nie jest to po części efekt przepisywania się do innych promotorów. Rekomenduje się zatem, aby studenci odwiedzali potencjalnych promotorów na dyżurach, celem bliższego poznania ich oraz konsultacji z zakresu prac dyplomowych. Nie zmienia to faktu, że w proponowany, miesięczny okres na zmianę promotora liczony od momentu rozpoczęcia seminarium wydaje się korzystnym zarówno dla studentów jak i organizacji kształcenia. W sytuacjach szczególnych, komisja rekomenduje również pozostawienie studentom możliwości zmiany promotora, nawet po upływie tegoż terminu.

W zakresie zmiany sposobu zapisu na seminaria dyplomowe na podstawie rozmowy wstępnej z promotorem wymagana jest dalsza konsultacja ze studentami oraz wykładowcami, ponieważ pomysł spotkał się z aprobatą większości studentów zarówno na kierunku psychologia (66%), jak i na kierunku praca socjalna (55%). Tylko 15-17% studentów było takiej zmianie przeciwnych. Równocześnie, około jedna trzecia studentów jest niezadowolona z obecnego systemu zapisów. Należy w tym miejscu zaznaczyć, że system rozmów kwalifikujących na seminaria działa na wielu uczelniach, gdzie się sprawdza. Zmiana systemu miałaby potencjalnie szereg pozytywnych konsekwencji: studenci mogliby poznać promotorów, ale także promotorzy mogliby zweryfikować wiedzę kierunkową i motywację studentów do udziału w seminarium. Decyzję ostatecznie podejmowałby promotor mając na względzie fakt, że aby ruszyła grupa seminaryjna musi do niej przyjąć odpowiednią liczbę studentów. Proponowany system może więc motywować dyplomantów do większych starań i zaangażowania w pracę już od początku seminarium. Należy dodać, że obecny system typu „kto pierwszy ten lepszy” daje możliwość decydowania o wyborze seminarium tylko studentom, natomiast zupełnie wyłącza z tego procesu promotorów.

W zakresie liczebności grup seminaryjnych, należy dbać o to, aby maksymalna liczba uczestników danego seminarium nie przekraczała 10-12 osób. Komentarze studentów wskazują jednoznacznie, że praca w większych grupach seminaryjnych jest uciążliwa.

W zakresie terminu seminariów warto byłoby rozważyć, czy terminy wyznaczone przez planowanie są odpowiednie. Spora grupa studentów jest niezadowolona z późnych terminów seminariów. Być może w ogóle nie ma sensu wyznaczać terminów ogólnie, ponieważ ankieta pokazuje, że w ponad 80% seminaria nie odbywają się w tych terminach, ale realizowane są indywidualnie w innych porach ustalonych przez promotora w porozumieniu ze studentami.

W zakresie organizacji egzaminu dyplomowego konieczna jest dalsza konsultacja ze studentami i wykładowcami, ponieważ większość studentów WSNS uważa taki egzamin za zbędny. Rzeczywiście w toku studiów weryfikowana jest wiedza kierunkowa studentów. Być może pewnym rozwiązaniem byłoby ograniczenie egzaminu do pytań dotyczących zagadnień poruszanych w pracy dyplomowej lub ograniczenie liczby pytań kierunkowych. Można także rozważyć zmianę samego sposobu prowadzenia egzaminu (obecnie pytania kierunkowe znane są studentom i większość z nich uczy się odpowiedzi na te pytania na pamięć ze skryptów przygotowywanych wspólnie lub uzyskanych od poprzednich roczników).

5. Zasady organizacji seminariów oraz egzaminów dyplomowych w opinii nauczycieli akademickich będących promotorami prac dyplomowych na Wydziale Stosowanych Nauk Społecznych

Do przeprowadzenia badania wykorzystano metodę zogniskowanego wywiadu grupowego (ang. Focus Group Interview). Polega ona na moderowanej dyskusji, rozmowie kilku osób w celu poznania ich opinii na konkretny temat. Osoba prowadząca badanie – moderator – wykorzystuje w tym celu przygotowany scenariusz rozmowy pozwalający na uzyskanie interesujących ją informacji bądź opinii. Badanie przeprowadzono oddzielnie dla pracowników każdego instytutu w ramach WSNS, z udziałem zaproszonych promotorów. Do badania w ramach jednostek wydziału zaproszono wszystkich promotorów.

Celem badań była diagnoza mocnych i słabych stron realizacji seminariów dyplomowych oraz ocena osiąganych efektów w oglądzie promotorów prac dyplomowych. Główny problem badawczy dotyczył tego jak promotorzy prac dyplomowych postrzegają organizację, przebieg i efekty prowadzonych w APS seminariów dyplomowych. Poniżej scharakteryzowano szczegółowe problemy badawcze. Wywiady prowadzone były w oparciu o poniższe pytania. Szczegółowe problemy badawcze:

- Jak promotorzy prac dyplomowych postrzegają sposób wyboru promotora przez dyplomantów?
- Czy sposób organizowania seminarium w APS (regulamin prowadzenia prac dyplomowych, wyznaczania terminu i miejsca seminarium, wielkości grup seminaryjnych) jest zdaniem promotorów zadawalający?
- Jak promotorzy prac dyplomowych oceniają potencjał merytoryczny (wiedza, umiejętności i postawy) swoich dyplomantów?
- Jakie oczekiwania wobec swoich seminarzystów mają promotorzy, jak je formułują, w jaki sposób komunikują, jak je egzekwują?
- W jaki sposób promotorzy prowadzą seminaria dyplomowe?
- Jaki stosunek do systematyczności pracy nad powstaniem pracy dyplomowej prezentują promotorzy oraz seminarzyści w ocenie promotorów?
- Jaki stosunek do zjawiska zmiany promotora pracy dyplomowej prezentują promotorzy oraz seminarzyści w ocenie promotorów?
- Jak, zdaniem promotorów, powinna wyglądać procedura wyboru tematu pracy dyplomowej?
- Czy promotorzy są zadowoleni z osiągniętych w czasie tworzenia pracy dyplomowej rezultatów w obszarze wiedzy, umiejętności i postaw?
- Jaki stosunek do egzaminu dyplomowego w APS mają promotorzy prac dyplomowych?

Poniżej przedstawiono wyniki wywiadów przeprowadzone w Instytutach.

5.1. Wyniki wywiadów w Instytucie Psychologii

W badaniu wzięło udział 12 promotorów prac magisterskich. Badanie odbyło się 31 maja 2017 roku.

- Jak promotorzy prac dyplomowych postrzegają sposób wyboru promotora przez dyplomantów?

Aktualnie wybór promotora odbywa się na podstawie krótkiej informacji zamieszczonej przez promotorów w systemie Usos na temat zagadnień seminarium. Ostateczne znalezienie się w grupie seminaryjnej jest jednak uwarunkowane szybkością podjęcia decyzji i zapisem przez system Usos do odpowiedniej grupy zanim się wypełni. Przy zapisie nie obowiązują studentów ŻADNE wstępne wymogi, oprócz wymogów formalnych. Na seminarium może się zapisać KAŻDY student, nawet nie spełniający warunków promotora sformułowanych w opisie zamieszczonym w Usos, a także student w ogóle nie zainteresowany tematem

seminarium. Dopiero na kolejnym etapie, już po rozpoczęciu zajęć, promotor ma możliwość odmówić studentowi niespełniającemu wymagań udziału w seminarium. Jeśli problem dotyczy większej liczby studentów zapisanych na seminarium, promotor ryzykuje zamknięcie grupy seminaryjnej i konieczność prowadzenia seminarium w trybie indywidualnym.

Promotorzy będący na spotkaniu zgodnie stwierdzili, że obecny system wyboru promotora nie jest najlepszy, ponieważ bywa, że w grupach seminaryjnych znajduje się wiele osób w niewielkim stopniu zainteresowanych tematem. Promotorzy ocenili, że aktualnie „studenci nie muszą się starać”, „decyzje studentów są chaotyczne i przypadkowe”. Zapisane osoby próbują czasami forsować swoje pomysły na pracę i niektórzy (nieliczni) z obecnych promotorów ulegają tym namowom, szczególnie jeśli student jest samodzielny i dobrze przygotowany do realizacji tematu. Inni promotorzy nakłaniają studentów do wyboru tematu w obszarze kompetencji promotora, co czasami skutkuje niewystarczającym zaangażowaniem studenta w pracę lub otwartym buntem; jeden z promotorów szczególnie podkreślał ten problem – przejął całą grupę seminaryjną po odejściu innego promotora – praca z taką grupą okazała się wyjątkowo trudna. Promotor był zastraszany, studenci skarżyli się na niego do Dziekana, próbowali wymóc zmianę tematów, terminów itd. równocześnie nie angażując się w pracę.

Wszyscy promotorzy uznali, że kwestia wyboru promotora jest kluczowa dla sukcesu studenta, dobrej współpracy z promotorem i organizacji seminarium, ponieważ wpływa na zaangażowanie studenta w pracę. Promotorzy proponowali szereg zmian:

- a. Studenci powinni być zobligowani do wstępnej rozmowy z promotorem i dopiero po odbyciu takiej rozmowy mogliby się zapisywać na seminarium w Usos. W sytuacji, gdy zainteresowanie danym tematem/pracą z danym promotorem byłoby duże, promotor miałby możliwość prowadzenia selekcji (realnego rozliczania studentów z wymagań wstępnych), a studenci mieliby poczucie, że muszą się starać by dostać się na wybrane seminarium, a nie tylko jak najszybciej dokonać wyboru w Usos. W konsekwencji owocowałyby to skonstruowaniem grupy realnie zainteresowanej tematem i zaangażowanej; po pierwszej rozmowie student musiałby otrzymać dokument uprawniający do zapisu na seminarium do danej osoby (np. rodzaj kodu).
- b. Wprowadzenie I-szej tury wyborów w kwietniu (zapisy nie byłyby ograniczane do 16 osób, liczba zapisanych mogłaby być dowolna), po której promotor spotyka się z każdym, kto wybrał seminarium, prosi o przygotowanie listu motywacyjnego lub w inny sposób dokonuje selekcji wykluczając z grupy osoby nie spełniające jego wymagań; to sprawiłoby, że studenci uważniej czytaliby wymagania sformułowane w

Usos i przykładyliby większą uwagę do wyboru promotora; w drugiej turze osoby wyeliminowane zapisywałyby się do grup w których pozostało jeszcze miejsce; w ten sposób wszystkie grupy wypełniłyby się; niestety ten system nie gwarantowałby promotorom, których tematy nie są popularne (seminaria 2-giego wyboru) zmotywowanych i dobrze przygotowanych studentów;

- c. Można by było wprowadzić prezentacje tematów promotorskich przed wyborem seminarium organizowane indywidualnie przez promotorów i dostępne dla wszystkich, bez obowiązku uczestnictwa każdego studenta; studenci czasami narzekali, że opisy zamieszczane w Usos nie są wystarczające do podjęcia świadomego wyboru;

- Czy sposób organizowania seminarium w APS (regulamin prowadzenia prac dyplomowych, wyznaczania terminu i miejsca seminarium, wielkości grup seminaryjnych) jest zdaniem promotorów zadawalający?

Promotorzy najwięcej uwagi poświęcili liczbie godzin przeznaczonych na studenta w ramach seminarium, oceniając ją jako zdecydowanie niewystarczającą. Według promotorów wkład ich pracy jest nieporównywalnie większy niż wynikałoby to z przewidzianej liczby godzin dydaktycznych w planie.

Większość promotorów spotkania ze studentami organizuje w taki sposób by możliwa była indywidualna praca z magistrantem, ale także by magistranci mieli możliwość prezentacji swoich pomysłów lub wyników badań na szerszym forum. Stąd, szczególnie seminaria IV roku (I i II semestr) organizowane są przez promotorów w formie grupowej. Nie zawsze w jednak seminaria odbywają się w godzinach ustalonych zewnętrznie przez planowanie. W drodze porozumienia ze studentami godziny są stałe, wyznaczone raz w tygodniu, jednak dostosowane do możliwości studentów i promotora. Większość promotorów wskazywało na to, że odbywa regularne „dyżury” konsultacyjne, odpowiednie do liczby godzin dydaktycznych przewidzianych w planie, ale pracę dostosowuje do aktualnego zaawansowania prac studenckich. Szczególnie w III i IV semestrze (V rok) spotkania odbywają się indywidualnie, a student jest zobowiązany do regularnego w nich uczestniczenia z różną częstotliwością – niektórzy promotorzy oczekują częstszych (raz na 2 tygodnie, czasami raz na tydzień), inni rzadszych spotkań (np. raz w miesiącu). Żaden z promotorów nie deklarował braku wymogu regularnych spotkań.

Żaden z promotorów nie odniósł się bezpośrednio do regulaminu prowadzenia prac dyplomowych.

- Jak promotorzy prac dyplomowych oceniają potencjał merytoryczny (wiedza, umiejętności i postawy) swoich dyplomantów?

Promotorzy podkreślali, że nie można ocenić seminarzystów jako „całości” – wśród nich są osoby wybitne, pracujące z zaangażowaniem i z dużą wiedzą, chętne do własnych poszukiwań, twórcze i ambitne. Są jednak również osoby zupełnie nie przygotowane do seminarium, bez zainteresowań, pasywne i nie realizujące poleceń promotorów („bez wiedzy, bez zainteresowań, bez motywacji”; „są tacy którzy traktują pracę magisterską jako wyzwanie, ale także tacy, którzy chcą tylko odbębnić”, „jest różnie”, „są tacy, którzy nie byli nigdy w bibliotece”, ale także jeden z promotorów opisywał studenta, który pisze pracę w języku angielskim, ponieważ wyniki badań planuje opublikować w czasopiśmie, w języku angielskim). Osoby słabo zmotywowane sprawiają w oczywisty sposób największą trudność promotorom i wymagają największej pracy z ich strony.

Problemem, który formułowali wszyscy promotorzy jest niedostateczne przygotowanie metodologiczne i statystyczne znakomitej większości studentów. Jeden z promotorów określił ten stan „wyuczoną biernością”. Studenci bardzo niechętnie korzystają dostępnej literatury na ten temat. Jeśli promotor daje taką możliwość to nawet posuwają się do zlecenia wykonania analiz specjalistom. Wśród promotorów nie było zgody co do tego, czy jest to zachowanie nieaprobowane czy też dozwolone. Promotorzy, którzy uważali, że jest to niedopuszczalne argumentowali, że praca zgodnie z regulaminem i oświadczeniem podpisywanym przez studenta jest pracą samodzielną i analiza statystyczna jest umiejętnością jaką student powinien osiąść w trakcie studiów. Promotorzy (mniej liczni), którzy uważali, że zlecenie analiz i ich opisu jest przez nich aprobowane przekonywali, że statystyka jest wiedzą specjalistyczną, która szczególnie w niektórych przypadkach wykracza poza zarówno ich kompetencje jak i kompetencje studentów kończących studia psychologiczne. Większość promotorów informowała także, że nie wykonuje analiz razem ze studentem i oczekują, że student sam sobie z tym problemem poradzi sięgając do podręczników lub konsultując kwestie statystyczne z wykładowcą statystyki w Instytucie Psychologii. Opisywali, że studenci w efekcie rzeczywiście wykonują oczekiwane od nich analizy. Tylko nieliczni deklarowali, że pomagają studentom w analizie, interpretacji i opisie wyników badań.

Niektórzy promotorzy zwracali też uwagę na brak inwencji studentów w poszukiwaniu literatury, niezajomość internetowych wyszukiwarek czasopism, wszyscy podkreślali niedostatki warsztatowe, szczególnie w umiejętności pisania poprawną polszczyzną, w sposób zrozumiały i odpowiedni stylistycznie.

- Jakie oczekiwania wobec swoich seminarzystów mają promotorzy, jak je formułują, w jaki sposób komunikują, jak je egzekwują?

Większość promotorów zadeklarowała, że na pierwszych spotkaniach ze studentami przedstawia harmonogram pracy z datami oddania kolejnych części pracy. Niektórzy promotorzy przekazują nowy harmonogram w każdym semestrze seminarium. Jeśli student nie wywiązuje się ze swoich obowiązków (np. spóźnia się z oddaniem części pracy), promotorzy przesuwać termin, rozmawiają na temat powodów opóźnienia. Tylko w sytuacji, gdy student w ciągu semestru w ogóle nie pojawia się na konsultacjach promotorzy decydują się na niezaliczenie seminarium.

- W jaki sposób promotorzy prowadzą seminaria dyplomowe?

Promotorzy w znaczącej większości prowadzą seminaria w trybie mieszanym, czyli zarówno w formie grupowej jak i indywidualnej. Pierwsze spotkania, a w niektórych przypadkach nawet cały 1-szy i 2-gi semestr odbywają się grupowo. Na tych grupowych spotkaniach magistranci najczęściej prezentują wybrane artykuły, przedstawiają koncepcję swojej pracy. W trakcie spotkań indywidualnych magistranci pracują nad szczegółami metodologicznymi swojej pracy, analizą i interpretacją wyników. Należy zaznaczyć, że seminaria bardzo rzadko odbywają się w terminach wyznaczonych przez planowanie, ponieważ najczęściej nie pasują one studentom. Promotorzy odpowiadając na ich prośby zmieniają godziny konsultacji, tak jednak by być co tydzień, w określonym czasie dostępnymi dla studentów. Studenci umawiają się na indywidualne konsultacje albo w dogodnym terminie, albo w terminie cotygodniowych konsultacji. W przypadku większości seminariów studenci mają obowiązek obecności na indywidualnych konsultacjach przynajmniej 1 raz w miesiącu lub częściej, nawet jeśli ich praca nie posuwa się.

Większość promotorów przyjmuje podobny harmonogram pracy. W pierwszym semestrze oczekują sformułowania tematu pracy. Pomaga w tym praca grupowa i prezentacja artykułów badawczych. W drugim semestrze powstaje koncepcja pracy i zarys wstępu teoretycznego. Oddanie roboczej wersji wstępu teoretycznego lub bardzo szczegółowego konspektu pracy stanowi warunek zaliczenia seminarium na IV roku. Trzeci semestr poświęcony jest zwykle przeprowadzeniu badania i analizie danych. W czwartym semestrze magistrant przekazuje do oceny gotową pracę.

- Jaki stosunek do systematyczności pracy nad powstaniem pracy dyplomowej prezentują promotorzy oraz seminarzyści w ocenie promotorów?

Większość studentów stara się systematycznie pracować. Promotorzy zgłaszali jednak problem z systematycznością niektórych studentów w przychodzeniu na seminaria w

wyznaczonym terminie i realizacją harmonogramu. Problem ten jest szczególnie nasilony w grupach studentów zaocznych. Zdarzają się też studenci, którzy pojawiają się dopiero pod koniec semestru, to jednak wyjątki.

- Jaki stosunek do zjawiska zmiany promotora pracy dyplomowej prezentują promotorzy oraz seminarzyści w ocenie promotorów?

Promotorzy pozytywnie wypowiedzieli się o możliwości zmiany promotora. Uważają, że taka możliwość daje szansę na większe zaangażowanie studentów.

- Jak, zdaniem promotorów, powinna wyglądać procedura wyboru tematu pracy dyplomowej? Promotorzy byli zgodni co do tego, że student powinien brać pod uwagę obszar zainteresowań i kompetencji promotora przy wyborze tematu pracy. Większość promotorów tylko w wyjątkowych okolicznościach zgadza się na wybór tematu zupełnie spoza tematu seminarium. Zdarza się to wówczas, gdy student w ocenie promotora jest wysoko zaangażowany, ma plan takiej pracy, zgromadzoną literaturę. W większości jednak studenci mają problem z określeniem tematu pracy. W nielicznych przypadkach promotorzy są dyrektywni i sami proponują temat pracy.

- Czy promotorzy są zadowoleni z osiągniętych w czasie tworzenia pracy dyplomowej rezultatów w obszarze wiedzy, umiejętności i postaw?

Wypowiedzi promotorów w tym zakresie były pozytywne. Podkreślali, że w niektórych studentów warto było zainwestować czas, ponieważ widać było ich zaangażowanie i w konsekwencji duży rozwój. Wiele w tym zakresie zależy więc od kładu studenta. Niektórzy promotorzy narzekali na bardzo słabe przygotowanie językowe magistrantów. Braki w podstawowych umiejętnościach stylistycznych i językowych są w przypadku niektórych studentów podstawowym problemem hamującym postępy w przygotowywaniu pracy.

- Jaki stosunek do egzaminu dyplomowego w APS mają promotorzy prac dyplomowych?

Według obecnych na spotkaniu promotorów nie ulega wątpliwości, że obrona pracy jest koniecznością. Zdania co do egzaminu były już jednak podzielone, a niektórzy promotorzy mieli do niego ambiwalentny stosunek. Z jednej strony wskazywano na to, że egzamin stanowi „obronę tytułu”, z drugiej podkreślano, że studenci uczą się odpowiedzi na pytania na pamięć ze skryptu a do tego robią to słabo. Wiedza magistranta była już weryfikowana w toku studiów. Egzamin ten dodatkowo potęguje stres i zabiera czas, który mógłby być przeznaczony na dyskusję wyników pracy badawczej magistranta. Przeważały wypowiedzi krytyczne wobec egzaminu.

5.2. Wyniki wywiadów w Instytucie Profilaktyki Społecznej i Pracy Socjalnej

Niniejsze badanie przeprowadzone zostało w dniu 7 czerwca 2017 r. na terenie Akademii Pedagogiki Specjalnej w Warszawie. Wzięło w nim udział 6 pracowników Instytutu Profilaktyki Społecznej i Pracy Socjalnej, którzy w roku akademickim 2016/2017 prowadzili seminarium dyplomowe (licencjackie) na III roku studiów stacjonarnych i niestacjonarnych na kierunku Praca Socjalna.

- Ocena sposobu zapisu studentów na seminarium dyplomowe w systemie USOS

Osoby uczestniczące w badaniu, co do zasady, uważają, że praktykowany w APS sposób zapisu studentów na seminarium dyplomowe za pomocą systemu USOS jest dobry. Zwracają jednakże uwagę na fakt, że nie zawsze student ma możliwość zapisania się do konkretnej, wybranej przez siebie osoby ze względu na wymuszoną przez system zasadę „kto pierwszy, ten lepszy”. Respondenci podkreślili także, że zapisy elektroniczne umożliwiają wybór na promotora pracy osoby, której student nie miał możliwości poznać. Zdarza się, że studenci sugerują się opiniami starszych kolegów i koleżanek na temat konkretnego nauczyciela akademickiego, nie wiedząc nawet jak dana osoba wygląda.

Wszyscy uczestnicy badania jednogłośnie stwierdzili, że organizowane w ubiegłych latach dyżury osób, które zgłosiły propozycję seminarium dla osób potencjalnie zainteresowanych nie sprawdziły się. Studenci zazwyczaj nie przychodzili na dyżury i nie wykazywali zainteresowania zaproponowaną przez prowadzącego tematyką seminarium. Tylko pojedyncze osoby dążyły do kontaktu z nauczycielem akademickim zanim zapisały się na zgłoszone przez niego seminarium dyplomowe. Jedna z rozmówczyń podała przykład studenta, który przed wyborem seminarium skontaktował się z nią drogą mailową. Przedstawił swój pomysł na pracę z jednoczesnym zapytaniem, czy zaproponowana tematyka mieści się w ramach prowadzonego przez nią seminarium. Inna osoba uczestnicząca w badaniu zaznaczyła, że zdarzyło się, iż kilka osób, zainteresowanych tematyką zaproponowanego przez nią seminarium dyplomowego, przyszło na dyżur, by odbyć osobistą rozmowę, której celem było uzyskanie bardziej szczegółowych informacji w zakresie obszaru merytorycznego seminarium dyplomowego.

- Organizacja seminarium dyplomowego w APS w zakresie:

a) Regulaminu prowadzenia prac dyplomowych

Wszyscy uczestnicy badania zgodnie stwierdzili, że nie mają żadnych zastrzeżeń do obowiązującego Regulaminu seminariów dyplomowych licencjackich i uzyskiwania tytułu zawodowego licencjata na Wydziale Stosowanych Nauk Społecznych w Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej. Uważają ten dokument za czytelny i jasno określający zasady.

b) Wyznaczania terminu seminariów przez Biuro do Spraw Organizacji i Planowania Kształcenia

Przeprowadzona w tym obszarze dyskusja pozwoliła na sformułowanie wniosku, że osoby prowadzące seminaria nie oceniają pozytywnie terminów wyznaczonych do prowadzenia seminariów dyplomowych. Uważają, że powinny być one dostosowane do indywidualnych planów zajęć osób prowadzących seminaria dyplomowe. Niemniej jednak uczestnicy badania zdają sobie sprawę, że może to być w praktyce trudne do wypracowania ze względu na to, iż w grupach seminaryjnych są osoby przypisane do różnych grup ćwiczeniowych. Skorelowanie planu zajęć studentów z planem nauczyciela akademickiego może okazać się niemożliwe.

c) Wielkości grupy seminaryjnej

Wszyscy uczestnicy badania wyrazili opinię, że grupy seminaryjne są zdecydowanie zbyt liczne. Zwrócili uwagę, że liczba studentów w grupie przekłada się na jakość prac. Badani uważają, że zostało przewidzianych za mało godzin przypadających na pracę z jednym studentem biorąc pod uwagę jakość prac. W trakcie dyskusji obliczono, że praca z jednym studentem w zakresie przygotowania pracy dyplomowej zajmuje ok. 10 godz. w semestrze. W sytuacji, gdy seminarzystów jest 12, a czasem nawet 18, nie ma możliwości poświęcenia im wystarczającej ilości czasu podczas seminariów (30 godz. w semestrze dla całej grupy).

- Zaangażowanie seminarzystów w zakresie:

a) Wyszukiwania i analizowania wiedzy w opracowywanym temacie

W opinii osób uczestniczących w badaniu trudno jest wypracować generalną opinię w tym zakresie. Podejście do pisania pracy i zaangażowanie studentów jest zróżnicowane. Niektórzy seminarzyści są bardzo zaangażowani i wykazują się dużą samodzielnością w doborze i wyszukiwaniu literatury w zakresie opracowanego tematu. Zdarzają się jednak przypadki, gdy studenci przychodzą i oświadczają, że nie potrafią znaleźć odpowiednich materiałów i proszą promotora o pomoc w tym zakresie.

b) Metodologicznych ustaleń dotyczących prowadzenia prac badawczych

Podobnie jak w poprzednim pytaniu, uczestnicy rozmowy stwierdzili, że wiedza na temat metodologii badań oraz umiejętność zastosowania jej w praktyce jest wśród seminarzystów bardzo zróżnicowana. Większość badanych wyraziła opinię, że odnosi wrażenie jakby niektórzy studenci nie uczestniczyli w przedmiocie metodologicznym w ramach studiów. Nie są zupełnie zorientowani w metodologii badań. Jedna osoba stwierdziła, że w prowadzonej przez nią grupie seminaryjnej studenci są pod tym względem dobrze przygotowani. Mają odpowiedni poziom wiedzy pozwalający im na właściwe przygotowanie i realizację badania na potrzeby pracy licencjackiej.

c) Terminowego oddawania do sprawdzenia poszczególnych części pracy

Uczestnicy badania stwierdzili, że dochowywanie przez studentów wyznaczonych przez promotora terminów oddawania do sprawdzenia poszczególnych części pracy jest sprawą indywidualną. Jednakże w ich opinii większość seminarzystów nie wywiązuje się z terminowego opracowywania poszczególnych elementów pracy.

- Oczekiwania promotorów wobec seminarzystów

Wszystkie osoby uczestniczące w badaniu fokusowym stwierdziły, że przede wszystkim oczekują od seminarzystów samodzielności na poszczególnych etapach powstawania pracy dyplomowej tj. w ramach konstruowania tematu pracy, pisania, wyszukiwania i doboru literatury, konstruowania narzędzi badawczych, pozyskiwania grupy badawczej oraz analizy uzyskanych danych. Ponadto podkreślono oczekiwania w zakresie poprawności językowej, stylistycznej, gramatycznej, ortograficznej i interpunkcyjnej. Bardzo istotna z punktu widzenia promotorów jest również systematyczność studentów w przygotowywaniu

poszczególnych części pracy. Zwrócono także uwagę na współpracę seminarzysty z promotorem i umiejętność korzystania z udzielanych wskazówek oraz uwag krytycznych.

- Sposób komunikacji przez promotora uwag wobec studentów

Osoby uczestniczące w dyskusji wyraziły opinię, iż w kontakcie z seminarzystą biorą przede wszystkim pod uwagę jego zdanie. Nie starają się mu niczego narzucać z góry.

- Egzekwowanie oczekiwań wobec studentów

Promotorzy prac licencjackich stwierdzili, że egzekwują swoje oczekiwania wobec seminarzystów na wiele sposobów w zależności od ich zaangażowania a także bieżących potrzeb. W pierwszej kolejności starają się wesprzeć studenta i udzielić mu pomocy przy pisaniu pracy poprzez przekazywanie uwag i sugestii oraz konstruktywną krytykę. Starają się również systematycznie kontrolować postępy w pisaniu pracy. Natomiast w sytuacjach nie dochowywania przez studentów terminów wyznaczonych na realizację określonych zadań w związku z konstruowaniem pracy dyplomowej, zazwyczaj decydują się na wydłużenie czasu. Jak zaznaczyli - „siłą rzeczy”. Promotorzy zadeklarowali, że zdarzają się sytuacje, iż sposobem egzekwowania swoich oczekiwań wobec seminarzysty, który nie realizuje celów seminarium dyplomowego, jest jego niezaliczenie. Większość uczestniczących w badaniu osób nie ma w zwyczaju dostarczania studentom materiałów ułatwiających pisanie pracy. Tylko jedna z osób badanych stwierdziła, że często wskazuje literaturę lub inne materiały źródłowe, które student może lub nawet powinien wykorzystać przy pisaniu pracy.

- Sposób prowadzenia seminariów dyplomowych

Dyskusję na przedmiotowy temat rozpoczęto stwierdzeniem, że jest duża różnica pomiędzy prowadzeniem seminariów na studiach stacjonarnych i niestacjonarnych. Studenci studiów niestacjonarnych mają zazwyczaj większe doświadczenie zarówno zawodowe jak i życiowe. Są bardziej samodzielni w wyborze tematów prac i oraz organizacji badań empirycznych. Natomiast często są ograniczeni czasowo w związku z obowiązkami zawodowymi i rodzinnymi. Studenci studiów stacjonarnych potrzebują większego wsparcia na powyższych płaszczyznach.

Rozmowa pokazała, że właściwie wszystkie osoby prowadzące seminaria dyplomowe mają zbliżony sposób ich organizacji. W trakcie pierwszego semestru seminarium (II rok studiów) spotykają się ze studentami regularnie w ramach wyznaczonych zajęć, podczas których seminarzyści publicznie prezentują koncepcje swoich prac, mogąc przy tym liczyć na wsparcie i uwagi grupy. Seminaaria przewidziane na trzeci rok studiów zwykle mają formę indywidualnych spotkań promotora z seminarzystą w ramach specjalnie w tym celu wyznaczonych dyżurów. Wówczas student skupia się już wyłącznie na opracowaniu własnego tematu pracy.

- Czas potrzebny promotorowi na sprawdzenie i oddanie fragmentu pracy

Uczestnicy badania zgodnie stwierdzili, że nie są w stanie jednoznacznie określić terminu sprawdzania prac dyplomowych. Jest to sprawa bardzo indywidualna uzależniona przede wszystkim od jakości zarówno merytorycznej jak i formalnej pracy. Mówili, że czasami sprawdzają pracę w ciągu jednego wieczora. Nierzadko zdarza się jednak tak, że konkretny fragment trzeba po kilka razy odsyłać studentowi do poprawy. Zdarza się, że seminarzyści nie rozumieją uwag promotora i nie stosują się do jego wskazówek.

- Opinia na temat procedury wyboru tematu pracy dyplomowej

Uczestniczący w badaniu promotorzy prac dyplomowych są zdania, że student powinien mieć pełną samodzielność w wyborze tematu pracy. Opinie były natomiast podzielone czy swoboda studenta powinna być ograniczona obszarem zainteresowań promotora. Niektóre osoby biorące udział w dyskusji były zdania, że samodzielność studenta w wyborze tematu pracy powinna mieścić się w obszarze zainteresowań promotora. Inne – że bez względu na obszar jego zainteresowań.

- Zadowolenie z prowadzenia seminariów dyplomowych

Z rozmowy wynika, że nauczyciele akademicki prowadzący seminaria dyplomowe na kierunku Praca Socjalna, w ujęciu generalnym, są zadowoleni z ich prowadzenia. Pojawiły się jednak zdania, że zgłaszają propozycję seminariów wyłącznie z konieczności wypełnienia pensum dydaktycznego i gdyby mieli zagwarantowane inne zajęcia, to chętnie oddaliby seminarium.

- Stosunek do egzaminu dyplomowego

Zdaniem badanych egzamin dyplomowy jest potrzebny. Mają jednak uwagi co do jego formy. Dyskusja na ten temat doprowadziła do wniosku, że powinien on się koncentrować wyłącznie na pracy dyplomowej. Zbędne są pytania z zakresu studiów, gdyż wiedza studentów została już raz zweryfikowana poprzez egzaminy lub zaliczenia poszczególnych przedmiotów. Na egzaminie dyplomowym powinny być zadawane pytania o refleksje związane z pisaniem pracy, wnioski z badań. Student powinien mieć możliwość wyrażenia opinii w zakresie kontaktu z praktyką – „jakie ma oddziaływanie na niego samego, na wykonywany zawód”. Egzamin dyplomowy powinien dawać możliwość weryfikacji, czy student posiada odpowiednie kompetencje społeczne i jest należycie przygotowany do wykonywania zawodu.

- Opinia na temat wprowadzonego przez nowy regulamin seminariów dyplomowych terminu przewidzianego na możliwość zmiany promotora – 1 miesiąc od rozpoczęcia seminarium

Wszyscy badani zgodnie uznali, że termin ten jest wystarczający. Nie zgłaszali żadnych zastrzeżeń w tym zakresie.

- Opinia na temat potrzeby przeprowadzania rozmów kwalifikacyjnych z promotorem dotyczących pomysłu na pracę dyplomową zamiast zapisów przez USOS

Uczestnicy badania stwierdzili, że w ich opinii, nie ma potrzeby zmiany sposobu zapisu na seminarium.

5.3. Wyniki wywiadów w Instytucie Filozofii i Socjologii

W badaniu udział wzięło 2 promotorów.

- Jak promotorzy prac dyplomowych oceniają organizację, przebieg i efekty prowadzonych w APS seminariów dyplomowych?

Wszystkie trzy elementy – organizację, przebieg i efekty – promotorzy oceniają dobrze.

Ogólna uwaga promotorów dotyczy tego, by Uczelnia zapewniała, aby studenci każdej specjalności mieli szansę wyboru seminarium, które tematycznie jest związane z tą specjalnością. Według promotorów dziwne jest to, że np. studenci socjologii komunikacji

muszą wybierać seminaria z oferty socjologii kultury, gdyż nie ma dla nich ofert seminarium z ich specjalności.

Według promotorów w praktyce studia wg obecnego systemu są tak zaplanowane, że studenci mają masę pracy i odkładają zajmowanie się pracą magisterską, a zabierają się poważnie do pracy w ostatnim semestrze. A wcześniej przychodzą zwykle nieprzygotowani.

- Jak promotorzy prac dyplomowych oceniają sposób wyboru promotora przez dyplomantów?

Promotorzy są zdania, że dotychczasowy sposób wyboru promotorów jest dobry.

- Czy zdaniem promotorów prac dyplomowych sposób organizowania seminarium w APS (regulamin prowadzenia prac dyplomowych, wyznaczania terminu i miejsca seminarium, wielkości grup seminaryjnych) jest zadawalający?

Nie. Według promotorów dotyczy to przede wszystkim systemu rozliczania godzin seminaryjnych w ostatnim roku. Rzetelna pomoc studentowi w przygotowaniu pracy to według promotorów min. 10 godz. zegarowych poświęconych na poprawianie, poszukiwanie literatury, uwagi i sugestie. W przypadku grupy 12-osobowej to daje od około 100-120 dodatkowych godzin pracy, POZA regulaminowymi spotkaniami seminaryjnymi raz w tygodniu, podczas których omawiane są tylko uwagi do sprawdzonych fragmentów tekstów. A więc są to godziny, które nie są ani wynagradzane finansowo, ani nie są doliczane do pensum.

Taki system według promotorów nie zachęca do rzetelnej i wyłożonej pracy indywidualnej ze studentami. Choć jest to najbardziej cenny kontakt i najbardziej efektywny rodzaj pracy dla obu stron – i dla studenta i dla promotora.

Jeden z promotorów ma następujące propozycje: 1): Umożliwić wliczanie przynajmniej 30h (idealnie 60h) do pensum dla osób, które prowadzą grupy seminaryjne w ostatnim roku, czyli w sumie 60h seminaryjnych + 30h na dodatkową pracę związaną z pomocą przy pisaniu pracy; 2): wypłacać dodatkowe wynagrodzenie za każdą obronioną pracę (np. równowartość 3-5h).

- Jak promotorzy prac dyplomowych oceniają potencjał merytoryczny (wiedza, umiejętności i postawy) swoich dyplomantów?

Bardzo różnie. Promotorzy zwykle mają kilku dobrych magistrantów i magistrantek, W znacznej większości studenci są przeciętni. Promotorzy nie mają jednak wrażenia, że są to źli studenci. Są również osoby, które widzą jako kandydatów do profesjonalnej kariery. Według promotorów większości zależy na zakończeniu studiów, jak już wychodzą z egzaminów, zaliczeń, potrafią bardzo się przyłożyć.

- Jakie promotorzy prac dyplomowych mają oczekiwania wobec swoich seminarzystów, jak je formułują, w jaki sposób je komunikują oraz jak je egzekwują?

Promotorzy mają następujące oczekiwania wobec swoich seminarzystów:

- a) **Pracowitość** – każdy seminarzysta ma w trakcie trwania seminarium kilka zadań do wykonania na zaliczenie;
- b) **Regularność** – w ostatnim roku trwania seminarium studenci mają wyznaczone konsultacje indywidualne (min 2x w semestrze), podczas których omawiany jest fragment przygotowanej wcześniej pracy – to gwarantuje regularną pracę nad licencjatem i stałą kontrolę promotora nad przebiegiem prac.
- c) **Samodzielność**, np. w wyszukiwaniu literatury, badań, raportów oraz formułowaniu pomysłu na pracę oraz formułowaniu wniosków.

Promotorzy wyżej wymienione wymagania komunikują na pierwszych zajęciach i starają się je egzekwować podczas pisania prac dyplomowych.

- W jaki sposób promotorzy prac dyplomowych prowadzą seminaaria dyplomowe?

I rok seminarium poświęcony jest głównie zapoznaniu z zasadami pisania pracy naukowej. Duży nacisk promotorzy kładą na stronę formalną – przypisy, cytowania, informacja o prawach autorskich i plagiacie, bibliografia, itd. (studenci ćwiczą te umiejętności pisząc esej na zadany temat).

Aby uzyskać zaliczenie, należy złożyć na koniec roku konspekt pracy licencjackiej.

II rok to głównie indywidualna praca promotorów z seminarzystami. Każdy seminarzysta ma min. 4 konsultacje w roku, na których przedstawia kolejne fragmenty pracy/wyniki badań. Podczas seminariów grupowych omawiane są najczęstsze wspólne dla wielu osób problemy.

- Jaki promotorzy prac dyplomowych mają stosunek do systematyczności pracy nad powstaniem pracy dyplomowej? Jaki według promotorów stosunek do systematyczności pracy nad powstaniem pracy dyplomowej prezentują seminarzyści?

Stosunek promotorów do systematyczności pracy nad powstawaniem pracy dyplomowej został już omówiony w punkcie 5.

Według promotorów nie wszyscy studenci rozumieją to, że systematyczna praca ma istotny wpływ na ocenę pracy dyplomowej.

- Jaki promotorzy prac dyplomowych mają stosunek do zjawiska zmiany promotora pracy dyplomowej? Jaki według promotorów prac dyplomowych stosunek do zjawiska zmiany promotora pracy dyplomowej prezentują seminarzyści?

Według promotorów zmian promotora powinna się odbywać za obopólną zgodą studenta i opiekuna z określonych powodów merytorycznych.

Promotorzy uważają, że niedopuszczalna jest zmiana promotora w przypadku, gdy student został usunięty z seminarium przez prowadzącego za brak nieobecności i/lub brak zaangażowania. Taki student według promotorów powinien powtarzać seminarium w następnym roku, tak jak ma to miejsce kiedy otrzymuje ocenę niedostateczną z egzaminu.

Jeden z promotorów powiedział, że wyrzucił dwie seminarzystki w tym roku akademickim z seminarium za „olewanie przez cały rok”, podczas gdy inni pilnie pracowali. Seminarzystki udały się do innych promotorów, gdzie zostały przyjęte w trybie indywidualnym. Efekt: brak kary i konsekwencji za „olewaczy” stosunek studentek.

- Jak według promotorów prac dyplomowych powinna wyglądać procedura wyboru tematu pracy dyplomowej?

Według promotorów istotna jest współpraca z promotorem. Promotorzy nie narzucają tematów. Promotorom zależy na tym, aby student uczył się sztuki samodzielnego odkrywania pól poszukiwań, badań. Promotorzy wypracowali kilka zasad: (1)Pisz o tym, co sprawia przyjemność albo wzbogaca twoje kwalifikacje zawodowe (jeśli pracujesz). A najlepiej i jedno, i drugie. (2)Praca dyplomowa jest jak wybór partnera życiowego: musisz wybrać jedną

osobę i pozostać jej wierny(a) przez co najmniej pół roku. A zatem praca musi być skoncentrowana na wybranym jednym temacie i temu tematowi trzeba poświęcić trochę czasu. (3)Praca dyplomowa to początek drogi intelektualnej, monografia wybranego zagadnienia, a nie suma wszystkich doświadczeń studenta. (4)Najlepiej zacząć pracę od rozdziału teoretycznego. Ale ten rozdział musi mieć bezpośredni związek z tematem. (5)Lepszy temat wąski, może przyczynkarski, ale własny, samodzielnie przemyślany i zbadany. Zbyt ambitny i szeroki temat prowadzi do przepisywania opracowań już napisanych, a od czasu wynalezienia druku przepisywanie książek nie ma sensu. (6)Nie każda praca socjologiczna musi opierać się na wynikach własnej ankiety. Dobrze jest pomyśleć o analizie wtórnej danych z sondaży, badaniach jakościowych, danych urzędowych itp. Promotorzy proszą studentów, aby opowiedzieli o swoich zainteresowaniach i by odpowiedzieli sobie na pytanie: co w ramach tych zainteresowań pozostaje zagadką, dałoby się przeanalizować, zbadać. I tak dochodzą do ustalenia tematu.

- Czy promotorzy prac dyplomowych są zadowoleni z osiągniętych w czasie tworzenia pracy dyplomowej rezultatów w obszarze wiedzy, umiejętności i postaw?

Promotorzy są bardzo zadowoleni.

- Jaki promotorzy prac dyplomowych oceniają procedurę egzaminu dyplomowego w APS?

Promotorzy nie mają zastrzeżeń do procedury egzaminu dyplomowego.

6. Rekomendacje na podstawie wywiadów z promotorami

Po przeprowadzeniu badania można zauważyć istotne różnice pomiędzy biorącymi udział w badaniu przedstawicielami reprezentującymi poszczególne kierunki na WSNS w kwestii sposobu wyboru promotora pracy dyplomowej przez studentów. **Do obowiązującej obecnie procedury najbardziej krytycznie odnieśli się przedstawiciele psychologii podnosząc, że promotor nie ma możliwości poznania potencjalnego seminarzysty (jego zainteresowań, kompetencji, motywacji) przed rozpoczęciem seminarium.** Jednocześnie zaproponowali aby zapisy na seminaria odbywały się dwuetapowo (I- spotkanie z promotorem i po jego akceptacji zapisy przez USOS, II – osoby niezaakceptowane zapisują się do grup, w których

są jeszcze miejsca). Promotorzy prowadzący seminaρια na kierunku praca socjalna również nie do końca akceptują formę zapisu na zasadzie „kto pierwszy ten lepszy”. Studenci często zapisują się do określonej osoby nie znając jej. Natomiast przedstawiciele kierunku socjologia w pełni akceptują obecną procedurę zapisu na seminaρια dyplomowe i nie widzą potrzeby wprowadzania zmian.

Przedstawiciele wszystkich kierunków prowadzonych na WSNS są zgodni co do sposobu organizacji seminaりów dyplomowych. Wszyscy zwracają przede wszystkim uwagę na zbyt małą liczbę godzin kontaktowych z seminarzystą ze względu na zbyt liczne grupy seminaryjne. Indywidualna praca ze studentem jest bardzo utrudniona. Promotorzy podnoszą również, że w rzeczywistości poświęcają każdemu seminarzyście znacznie więcej czasu niż wynika z grafiku spotkań seminaryjnych.

Wszyscy uczestniczący w badaniu promotorzy (niezależnie od reprezentowanego kierunku) stwierdzili, że nie można w ujęciu generalnym ocenić potencjału merytorycznego seminarzystów. Przedstawiciele psychologii i pracy socjalnej twierdzili, że zdarzają się zarówno studenci wybitni jak i bardzo słabi. Jednocześnie podkreślili, że największe braki i trudności zauważają na płaszczyźnie metodologicznej i statystycznej. Nauczyciele akademicy będący promotorami prac dyplomowych na wszystkich kierunkach w ramach Wydziału Stosowanych Nauk Społecznych ustalają harmonogram pracy studenta podczas seminaりum i starają się go egzekwować jednocześnie wspierając seminarzystę w pracy. W sytuacjach, gdy student nie dochowuje wyznaczonych terminów promotorzy zazwyczaj je wydłużają dając dodatkową szansę. Sytuacje niezaliczenia seminaりów z powodu niesystematyczności i niewywiązywania się seminarzysty z obowiązków zdarzają się bardzo rzadko. Przedstawiciele kierunku psychologia podkreślali, że niewywiązywanie się z ustalonego harmonogramu prac jest szczególnie nasilone na studiach niestacjonarnych. Natomiast promotorzy na kierunku praca socjalna zgodnie stwierdzili, że łatwiej pod względem merytorycznym pracuje im się ze studentami niestacjonarnymi, gdyż mają oni już doświadczenie zawodowe przez co są bardziej samodzielni w wyborze i opracowaniu tematu.

Promotorzy są zdania, że studenci powinni mieć możliwość zmiany promotora. Przedstawiciele kierunku socjologia sugerują jednak, że powinno to mieć miejsce tylko za obopólną zgodą studenta i obecnego promotora, aby uniknąć sytuacji, że student usunięty z jednego seminaりum za rażące uchylanie się od obowiązków zostanie przyjęty przez innego promotora niejako „w nagrodę”.

Promotorzy WSNS są zgodni co do tego, że student powinien mieć swobodę przy wyborze tematu pracy dyplomowej. Większość uważa, że powinna ona jednak mieścić się

w obszarze zainteresowań promotora, chociaż zdarzały się głosy, że może również wybiegać poza ten obszar. Promotorzy prowadzący prace dyplomowe na kierunku socjologia wypracowali konkretne zasady motywujące i ułatwiające studentowi wybór tematu pracy.

Promotorzy prowadzący prace dyplomowe na WSNS w ujęciu generalnym są zadowoleni z tej formy aktywności zawodowej. Przedstawiciele socjologii stwierdzili nawet, że są bardzo zadowoleni. Promotorzy na kierunku psychologia podkreślali, że w wielu przypadkach widzą efekty swojego zaangażowania. Promotorzy na pracy socjalnej mimo, że zadeklarowali zadowolenie z prowadzenia seminariów wyrazili opinię, że jest ono bardzo obciążające i gdyby mieli możliwość wypełnienia pensum innymi zajęciami nie składaliby oferty seminarium. Jednocześnie promotorzy psychologii i pracy socjalnej zauważyli słabe przygotowanie językowe seminarzystów, nieumiejętność posługiwania się poprawną polszczyzną, co znacznie utrudnia i spowalnia pracę.

Rozbieżność zdań pomiędzy przedstawicielami poszczególnych kierunków na WSNS pojawiła się również w kwestii egzaminu dyplomowego. Co prawda wszyscy uczestnicy badania byli zgodni co do tego, że jest on potrzebny, jednak tylko przedstawiciele socjologii uznali, że obecna forma jego przeprowadzania jest zasadna. Natomiast promotorzy reprezentujący psychologię i pracę socjalną krytycznie odnieśli się do merytorycznej płaszczyzny egzaminu dyplomowego. Zdaniem promotorów powinien od ograniczać się tylko do elementów praktycznych i mieścić się w zakresie tematu pracy dyplomowej studenta. Promotorzy zgodnie stwierdzili, że wiedza teoretyczna studenta została już zweryfikowana podczas toku studiów w ramach egzaminów z poszczególnych przedmiotów. Dublowanie egzaminów potęguje jedynie stres podczas obrony a studenci przygotowują się do odpowiedzi na pytania „wkuwając na pamięć regułki”. „Egzamin dyplomowy powinien dawać możliwość weryfikacji, czy student posiada odpowiednie kompetencje społeczne i jest należycie przygotowany do wykonywania zawodu”. Mając powyższe na uwadze można byłoby rozważyć możliwość zmiany organizacji egzaminów dyplomowych i ograniczyć je do dyskusji w zakresie tematu pracy dyplomowej.